

Calluna

27(1) 2010

Calluna

Utgiven i samarbete mellan
VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och
BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG
Redaktör: Gunnar Weimarck

ÅRG. 27 2010 NR 1
ISSN 2000-2335

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Plusgiro: 482 38 80-2 **Årsavgift:** 75 kr
Address: Biologiska museet
4:e Villagatan 6 504 53 Borås
Hemsida: <http://www.vbf-botanik.org>

STYRELSE:

Ordf: Anders Bohlin
Halltorpsgatan 14 461 41 Trollhättan
0520-35040 anders.bohlin@telia.com

V ordf: Gösta Börjeson
Dammgatan 10 566 32 Habo
036-40611 gosta.borjeson@swipnet.se

Sekr: Karin Kjellberg
Stenum Västtomten 532 94 Skara
0511-61007 kjellberg.karin@telia.com

Kassör: Olof Janson
Kårtorp 1 533 97 Götene
0511-53026, 53016

Övriga: Ulla-Britt Andersson
Torsö, Källeberg 2 542 91 Torsö
0501-21105

Leif-Eric Aronsson
Torstensongatan 46 503 42 Borås
033-131718

Anders Bertilsson
Bäcksholm 565 91 Mullsjö
0392-23015

Peter Laudon
Ryttaregårdsv. 14 532 73 Varnhem
0511-60586 peterlaudon@telia.com

Erik Ljungstrand
Järkholmsv., pl 614 436 56 Hovås
0708-559628

Enar Sahlin
Box 3 430 63 Hindås
0301-10848 enar.sahlin@swipnet.se

Rapportmottagare: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin
Exkursjonskommitté: Anders Bertilsson
Erik Ljungstrand

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9 **Årsavgift:** 100 kr
Address: c/o Inst. f. botanik o. miljövetenskap
Box 461 405 30 Göteborg
Hemsida: <http://www.bfkg.se>

E-post:

STYRELSE:

Ordf: Gunnar Weimarck
Kullstigen 5 436 40 Askim
031-414655 weimarck@telia.com

V ordf: Aimon Niklasson
Trolltjärn 18 436 40 Askim
031-261378 aimon@bahnhof.se

Sekr: Erik Ljungstrand (se vänsterspalten)

V sekr: Staffan Wall
Gibraltargatan 44 412 58 Göteborg
031-160560 wall@chem.gu.se

Kassör: Sören Svensson
Båtsman Grås g. 11 422 57 Hisings Backa
031-523865 / 0703-222403
soren.svensson@mbx303.tele2.se

Övriga: Kenneth Bergerson
Karduansmakareg. 26 415 07 Göteborg
031-266637
kenneth.bergerson@cgcarkitekter.se

Ragnhild Crawford
Önneröd 150 442 72 Kärna
0303-226123
ragnhild.neil.crawford@gmail.com

Claes Gustafsson
Balsebrunnsvägen 21 430 82 Donsö
031-973861 / 0703-210641
claes.gustafsson@dps.gu.se

Enar Sahlin (se vänsterspalten)

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin
Exkursjonskommitté: Erik Ljungstrand
Eva Andersson
Ingvar Bergström
Elisabet Sjökvist

Omslaget: Backsippa *Pulsatilla vulgaris* (årets växt) på
Fjäräs bräcka 2008. Foto Enar Sahlin.

Ett år med *Calluna* i ny form

Gunnar Weimarck

Kullstigen 5, 436 40 Askim, weimarck@telia.com

Nu kan vi se tillbaka på årgång 26 av *Calluna*. I och med den årgången infördes en ny typografisk utformning och möjlighet för färgillustrationer både på omslaget och inuti tidskriften. Det har varit en intressant lärotid för redaktören.

Den uppmärksamme läsaren kanske har lagt märke till att varje häfte har skilt sig från de andra i en del detaljer. I de tre första häftena var till exempel bilderna utfallande, det vill säga att de fyllde ut papperet till dess kant i alla ledder. Ambitionen var att bilderna skulle vara så stora som möjligt inom det givna utrymme. Ett problem visade sig vara att produktionstekniken fordrade att häftet i efterhand skars ner till ett något mindre format, och då gick en del av bilytan förlorad, ibland med viktiga detaljer. Det hade redaktören inte förutsett... I häfte 4 gjordes bilderna utfallande endast i sidled men inte på höjden, och det blev inte särskilt snyggt. Det var svårt att förutse hur mycket pappersformatet skulle komma att skäras ner. I det nu aktuella häftet

27(1) har illustrationerna fått hålla sig inom satsytan, det utrymme texten tar.

I häfte 1 samlades färgbilderna till stora block på egna uppslag. Jag trodde att det skulle vara en teknisk fördel. Så visade det sig inte vara, så i fortsättning- en kunde sidorna få en friare formgivning.

Färgåtergivningningen har svajat en del. Inne i häfte 4 blev bilderna genomgående bleka trots utmärkta originalfoton. Man kan inte ta in bilder rakt av, utan varje bild kan behöva bearbetas individuellt till rätt färgbalans, kontrast och ljushet. Det är ofta svårt att bedöma slutresultatet. En bild som ser ut på ett sätt på datorskärmen kan se annorlunda ut på en pappersutskrift från en hemmaskrivare och sedan på ett tredje sätt när den hanterats professionellt på tryckeriet. Redaktören fortsätter att samla erfarenhet och hoppas att den tekniska utformningen av *Calluna* allt bättre ska motsvara bildagens kvalitet.

Manusstopp för *Calluna* (2) 2010

Bidrag till häfte 2 2010 emotses med intresse. De måste vara redaktören till handa allra senast måndagen den 3 maj. Bäst är att sända både text och eventuella bilder, gärna digitala färgbilder, med

e-post till weimarck@telia.com, texten dessutom på papper till Gunnar Weimarck, Kullstigen 5, 436 40 Askim.

Redaktören

Botaniska Föreningen i Göteborg

Program för perioden mars–maj 2010

Torsdag 25 mars, kl. 19: Botanik — inte bara floristik! Botanik handlar inte bara om att lära sig känna igen arter. Ofta blir det lättare att förstå deras variation om man vet mer om hur de fungerar, t.ex. om deras livscyklar och deras olika fortplantningssätt. Varför är det ofta så svårt att skilja vårt- från glasbjörk? Varför finns det så många olika sorters maskrosor och björnbär? Vad innebär ”generationsväxling”? Vår hedersledamot *Åslög Dahl*, med mångårig erfarenhet av undervisning i botanik vid Göteborgs Universitet, förklarar på ett lättfattligt sätt några bakomliggande fakta och teorier som bör kunna ge oss en ökad insikt i Nordens flora.

Torsdag 29 april, kl. 19: Årsmöte med sedvanliga årsmötesförhandlingar, inklusive val av styrelse och övriga funktionärer.

Efter pausen föredrag av vår hedersledamot *Ingvar Nordin* om **Medelhavsområdet träd och buskar**. Sedan mer än 50 år tillbaka har Ingvar företagit resor till och studerat den mycket artrika floran kring Medelhavet. Såväl vilda som odlade växter har tilldragit sig hans uppmärksamhet; den mediterrana floran är visserligen nog så rik i sig själv, men dessutom har den allt sedan antiken (Lucullus) ”berikats” med främmande arter från andra delar av världen. För att begränsa ämnet kommer vi därför blott att få höra Ingvar berätta om ett urval av de vedväxter man som turist kan få se vid resor till Medelhavsområdet.

Torsdag 20 maj, kl. 19: Linnés systematik – och nutidens. Det har nu gått mer än 300 år sedan Carl von Linné föddes. Hans sätt att skapa vetenskapliga namn på växter (och djur) används alltjämt, medan hans metod att klassificera växterna genom att räkna ståndare och pistiller är övergiven sedan länge. Många andra informationskällor har prövats genom åren. På senare tid har systematikerna mest litat till molekylär DNA-information, bearbetad med avancerade numeriska metoder. Vi har aldrig tidigare haft så mycket fakta att bygga vår uppfattning om systematiken på, men vår ordförande *Gunnar Weimarck* frågar sig om vi samtidigt är tillbaka i det strikt regelstyrda synsättet från äldre tid.

LOKAL för våra föreläsningar är, om inget annat anges, Botaniska institutionens föreläsningssal på Carl Skottsbergs gata 22B i Göteborg.

Tyvärr kan vi inte ställa upp institutionens entrédörr i samband med mötena, men någon medlem kommer att finnas i närheten av dörren för att släppa in dem som kommer i tid. Om du skulle råka bli försenad till en föreläsning så kan du knacka på föreläsningssalens bakre fönster (gå uppför backen till vänster från entrén) så kommer det någon inom kort och öppnar för dig.

UTDELNING ur våra fonder ”till minne av Harald Fries m.fl.” år 2010. Botaniska Föreningen i Göteborg delar årligen ut en del av avkastningen från fonderna vi förvaltar till ”Botaniska undersökningar, främst avseende Västsveriges flora”. Vid årets beslutstillfälle fanns det 7000 kronor tillgängliga för utdelning, men då tyvärr ingen godtagbar ansökan hade inkommit inom utsatt tid lades dessa medel till fonderna.

ALLA är välkomna till ovanstående föredrag, som arrangeras av Botaniska Föreningen i Göteborg, även de som (ännu) endast är medlemmar i Västergötlands Botaniska Förening, liksom vänner och bekanta till medlemmarna.

Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening

Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2010 (del 1)

För exkursionerna gäller följande:

- Deltagande i exkursioner bör anmälas, om ej annat anges, till Erik Ljungstrand (0708-559628). Uppge vilken exkursion, namn, telefonnummer och eventuell tillgång till bil. Om du inte anmält dig minskar möjligheten att få plats i bil för vidare transport. Bilburna bör *alltid* anmäla sig — för planeringens skull, samt om möjligt infinna sig vid den första samlingsplatsen (om flera). Endast de som har anmält sig kan informeras om sena ändringar i programmet eller i det fall exkursionen skulle ställas in. Anmäl dig helst inte mer än en vecka i förväg — det blir så svårt att hålla reda på.
- Fältklädsel, inklusive stövlar, rekommenderas (om ej annat anges). Glöm ej luppen!
- Ta med matsäck (även på kvällsexkursionerna, om du så önskar).
- Samåk i största möjliga utsträckning. På många lokaler är parkeringsmöjligheterna starkt begränsade. Åk gärna kollektivt där så är möjligt.
- Ersättningen till bilägaren är 18 kr per mil, vilken insamlas bland medföljande passagerare, om ej annat överenskommit.
- Kontrollera noga kollektivtrafikens linjer och tider, då ändringar kan ha skett efter programmets tryckning.
- Floravårdsexkursioner arrangeras i samverkan mellan Länsstyrelsen och våra floravårdsansvariga. Program för dessa meddelas separat i "Calluna".
- Exkursionsprogrammets andra del (från senare delen av september) är ännu bara preliminärt fastställt; definitiva tider och platser kommer i häfte 3 av "Calluna".
- Till flertalet av våra exkursioner är även icke medlemmar välkomna att medfölja för att få uppleva hur trevligt vi har, men för exkursioner med begränsat deltagarantal gäller krav på medlemskap (i BFiG eller VBF) redan vid anmälan.
- Eventuella frågor ställs till Eva Andersson (031-583141), Ingvar Bergström (0300-25710), Erik Ljungstrand (se ovan), Elisabet Sjökvist (0768-214850), Anders Bertilsson (0392-23015) eller direkt till exkursionsledarna.

Torsdag 15 april: Blåsippsutflykt till **Pjonken**, längst uppe i norr på **Björkö** under ledning av *Håkan Olsson*. Här finns en av Göteborgstraktens rikaste blåsippsförekomster, det berömda "blåsippshavet", som vi hoppas vid denna tid nästan skall "inbjuda till bad". Ca 3 km vandring i lätt terräng. Samling vid Lilla Varholmens färjeläge kl. 17:30, färja till Björkö avgår kl. 17:38. Anmälan senast 13 april.

Lördag 17 april: Hallands Botaniska Förenings mosippsexkursion till Mästocka skjutfält.

Söndag 18 april: Lavexkursion till **Särö Västerskog** med *Staffan Wall*. Naturreservatet innehåller många gamla träd av ek, tall och al, vilka hyser en intressant lavflora. Vi kan få se bl.a. jättelav *Lobaria amplissima*, blylav *Degelia plumbea*, grynlav *Pannaria conoplea*, almlav *Gyalecta ulmi* och mussellav *Normandina pulchella*. Ca 2 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 9:15 och vid Västerskogs parkering kl. 10:00. Tag med lupp! Samarrangemang med Göteborgs Svampklubb. Anmälan senast 16 april.

Onsdag 21 april: Traditionell kvällsvandring igenom **Vitsippsdalen** ledd av *Erik Ljungstrand*. Vitsipporna bör vid denna tid blomma som bäst; för övrigt kan vi få se bl.a. gulsippa, hålnunneört, stor nunneört, vårärt, skogsbingel, dårört, vätteros, (vanlig) värlok och lundvärlok i blom, medan blott bladen av mänvilg och skogsstarr har hunnit komma upp. Ca 2 km promenad i lätt terräng. Samling vid växt-husentrén kl. 17:30. Stövlar ej nödvändigt. Anmälan senast 19 april.

Lördag 24 april: Västergötlands Botaniska Förenings årsmöte (med exkursion?) i Vara.

Onsdag 28 april: Aftonvandring på **Fjärås Bräcka** med *Jan Kuylenstierna*. Backsipporna, kvällens huvudattraktion, borde vid denna tid stå i sin bästa blom, men vi kan även få se desmeknopp, sandkrassing, lundstarr m.m. Ca 2 km promenad i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:30 och vid Bräckans Naturum kl. 18:15. Anmälan senast 26 april.

Tisdag 4 maj: Kvällsutflukt till **Kallhedslunden** under ledning av *Aimon Niklasson*. Diabasgången ger förutsättningar för en rik lundflora här, nära Nordre Älvs mynning. Vi kan bl.a. få se blåsippan, gullviva, lundstarr och rikligt med lundslok. Ca 2 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:00 och vid busshållplatsen Kippholmen kl. 17:45 (buss 22 ankommer kl. 17:37) — OBS! parkeringsplats saknas numera här. Anmälan senast 3 maj.

Lördag 8 maj: Vårsvampsexkursion till **Slereboåns dalgång** i Risveden med *Lage Svensson*. Den gamla barrskogen hyser en rik "funga", men vilka svampar vi får se här på våren är ännu okänt. Ca 3 km vandring i mest lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 9:00 och på naturreservatparkeringen vid Rösorna kl. 10:00. Samarrangemang med Göteborgs Svampklubb. Anmälan senast 6 maj till Lage (0303-229353).

Lördag 15 maj–söndag 16 maj: Helgexkursion ut till **KULLABERG** ledd av *Erik Ljungstrand* och *Richard Åkesson*. Mitt i "den fagra månaden maj" besöker vi det sägenomspunna berget som stiger upp rakt ur slätten och havet, och som hyser Sveriges artrikaste flora. Bland mycket annat kan vi hoppas få skåda glansbräken, månviol, skånkt oxbär (endem!), klippoxel, vårvial, stor bockrot, hästunga, storfryle, vittätel, sticklosta, ekorrsvingel och mycket, mycket annat.

Planerad samling vid Mölle hamn 15 maj kl. 10:00. Planerad återkomst till Göteborg 16 maj på kvällen. Föreläggning i dubbelrum på Margretebergs vandrarhem i Höganäs. Kostnad ca 450 kr, inklusive en övernattning, frukost och lunchpaket m.m., men exklusive middag och resor; de senare kan uppgå till ca 300 kr. Maximerat deltagarantal, högst 20 personer. Bindande skriftlig anmälan senast den 31 mars till Erik Ljungstrand, Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås. Vid överanmälan får de sist anmälda utgå. Utförligare program sändes till de anmälda i april. **OBS!** Denna exkursion är endast öppen för medlemmar i BFiG eller VBF.

Torsdag 20 maj: Aftonvandring i **Gunnebo** under ledning av *Marie Hurtig*. Parken kring slottet hyser en rik flora med bl.a. desmeknopp och lundstjärnblomma samt bland "gräsfröinkomlingarna" vitfryle, parkgröe, gullhavre och den vackra vitrapunkeln. Ca 3 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:30 och på parkeringen vid Stensjön kl. 18:00. Anmälan senast 18 maj.

Söndag 23 maj: Heldagsexkursion till **Brattön** i Hakefjorden med *Lars Arvidsson*. Från toppen av Blåkulla har vi en enastående utsikt, och ur öns mycket rika flora ser vi bl.a. glansbräken, rosenrot, klippoxel och vårvial. Ca 3 km vandrande i rejält kuperad terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 8:15, vid Rörtängens parkering kl. 9:30 och vid Rörtängens brygga kl. 9:40. Båt till Östra Brattön avgår kl. 9:45 och återkommer till Rörtängen kl. 18:40. Anmälan senast 21 maj.

Onsdag 26 maj: En kvällstur till **Sillviks skalbank** ledd av *Anna Gebo*. Kalkkärret och de omgivande skalbackarna hyser en artrik vegetation med bl.a. blåsippan, vårfingerört, flera starrarter och intressanta kalkgynnade mossor — kanske ser vi även sankt Pers nycklar? Ca 3 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:15 och vid Lottkärrs gård kl. 18:00. Anmälan senast 24 maj.

Lördag 29 maj: Falbygdsexkursion till **Dala** under ledning av *Anders Bertilsson*. Vi vandrar från Stipakullen bort mot Nya Dala över artrika, hårdbetade torrängar; här finns de flesta av de speciella ”Falbygdsväxterna”, såsom toppjungfrulin, smalbladig lungört, Adam och Eva samt sankt Pers nycklar. Ca 2 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 7:45 och vid Stipakullens reservatparkering (mellan Stenstorp och Dala) kl. 10:00. Anmälan senast 27 maj.

Söndag 30 maj: Föreningen Bohusläns Floras årsmöte (med exkursion) i Uddevalla.

Onsdag 2 juni: Nybörjarexkursion till **Ganlet** vid Önnered med *Erik Ljungstrand*. Denna lilla udde på Näsens västsida har en omväxlande flora med många vanliga arter som vi studerar under denna kväll. Ca 1 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:30 och vid Ganlevägens slut kl. 18:00. Tag med någon flora, som ”Kroken” och/eller ”MoStEr”! Anmälan senast 31 maj.

Lördag 5 juni: Försommarutflykt till **Stora Dyrön** och **Stenungsön** ledd av *Ingemar Jonasson*. Dyröns rika berggrund (metabasit) ger upphov till en artrik flora med bl.a. glansbräken, rosenrot, fjällkåpa, backtimjan och prickstarr; i samhället tillkommer etternässla och svartsenap. På hemvägen stannar vi till på Stenungsön för att beskåda bergbräken (nyfunnen!) och kambräken. Ca 3 km vandring i delvis kuperad terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 8:00 och vid Rönnängs brygga kl. 9:30. Båt till Dyrön avgår kl. 9:35. Anmälan senast 3 juni.

Måndag 7 juni: Kvällsvandring kring **Bohus fästning** under ledning av *Ragnhild Crawford*. Murarna runt den gamla gränsfästningen bör lysa av blåeld, murreva och färgkulla, och nedom dessa hoppas vi få se bl.a. odört, sprängört, stenfrö och bosyska. Ca 2 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:15 och på parkeringsplatsen vid fästningen kl. 18:00. Anmälan senast 4 juni.

Lördag 12 juni: Försommarvandring ute på **Näsbokrok** med *Jan Kuylenstierna*. Den betade kustheden har en rik och intressant flora; vi bör kunna få se bl.a. fjällnejlika, backsmultron, hjortron, småfingerört och värkllynne — möjligen även återfinna ostronörten? Ca 4 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 10:00 och vid reservatparkeringen kl. 11:00. Stövlar anbefalles! Samarrangemang med Hallands Botaniska Förening. Anmälan senast 10 juni.

Söndag 20 juni: DE VILDA BLOMMORNAS DAG i Norden. Se separat program på s. 8–9.

Lördag 26 juni–söndag 27 juni: Midsommarresa till nordliga **DALSLAND** ledd av *Claes Kannesten* och *Erik Ljungstrand*, med bistånd av *Bo Elofsson*. Vi besöker fagert blommande örtrika slätterängar och artrika kalkbarrskogar, delvis belägna på ”Dalformationen”. Bland de växter vi hoppas få se kan nämnas kärr- och taggbräken, tandrot, hällebräcka, vårärt, svedjenäva, ögonpyrola, myskmadra, tidig fältgentiana, skogsklocka, klase- och sommarfibbla, rödsyssla, guckusko, brudsporre (i mängd!), tvåblad, sankt Pers nycklar samt strävlost.

Planerad samling vid Tisselskogs kyrka 26 juni kl. 10:00. Planerad återkomst till Göteborg 27 juni på kvällen. Föreläggning mest i dubbelrum på Gammelgårdens vandrarhem i Bengtsfors. Kostnad ca 450 kr, inklusive en övernattnig, frukost och lunchpaket m.m., men exklusive middag och resor; de senare kan uppgå till ca 300 kr. Maximerat deltagarantal, högst 20 personer. Bindande skriftlig anmälan senast den 31 mars till Erik Ljungstrand, Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås. Vid överanmälan får de sist anmälda utgå. Utförligare program sändes till de anmälda under maj. **OBS!** Denna exkursion är endast öppen för medlemmar i BFiG eller VBF.

Onsdag 30 juni – söndag 4 juli: Svenska Botaniska Föreningens Botanikdagar, detta år i Småland.

Torsdag 8 juli–söndag 18 juli: Storexkursion till **BALTIKUM** ledd av *Leif Andersson*. Exkursionen är annonserad redan i fjolårets "Calluna" och fullbokad.

Söndag 25 juli: Högsommarexkursion till **Verleskogen** i Risveden med *Pelle Dalberg*. En av de sista naturskogarna i vår trakt, nyligen räddad från avverkning. Vi vandrar genom en rätt gles gammal tallskog som inte är så artrik, men har andra värden, inte minst estetiska. Några ovanliga växter kommer dock att visas under kortstopp utmed vägen. Ca 3 km vandring i lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 9:00 och vid Hålanda kyrka kl. 10:00. Anmälan senast 23 juli.

Lördag 7 augusti: Skärgårdsutflykt till **Vrångö** (i Styrösö socken) under ledning av *Claes Gustafsson*. Öns rika högsommarflora lockar med bl.a. backvial, martorn, bohus- och skånsk marrisp samt hampflockel. Ca 4 km vandring i mestadels lätt terräng. Samling vid Saltholmens färjeläge ca kl. 9:00 (båttidtabellen kommer att ändras, så någon tid kan ännu ej anges, men den kommer att anges på Föreningens hemsida www.bfig.se så snart den blivit känd). Anmälan senast 5 augusti.

Söndag 15 augusti: Sensommartur till **Öckerö** och **Rörö** med *Erik Ljungstrand*. Vid Hjälvik på Öckerö beundrar vi strandvallmon, på Rörö skall vi försöka hinna med att se bl.a. ostronört, vattenmynta, prickstarr och engelskt marskgräs. Ca 6 km vandring i mest småkuperad terräng. Samling vid Lilla Varholmens färjeläge kl. 10:30 (färja till Hönö avgår kl. 10:40) och vid Burö färjeläge kl. 12:20. Färja till Rörö avgår kl. 12:25 och återkommer till Burö färjeläge kl. 17:50. Samarrangemang med Hallands Botaniska Förening. Anmälan senast 13 augusti.

Tisdag 17 augusti: Kvällsutflykt till **Stora Amundön** ledd av *Aimon Niklasson*. Vi njuter av detta lättillgängliga strövområde, som äger bl.a. smal käringtand, strandloka samt både strand- och saltstarr. Kanske ser vi taggiga jätteostron i Kungsviken. Ca 2 km vandring i mest lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 17:00 och på parkeringen vid Amundö kl. 17:30. Anmälan senast 16 augusti.

Lördag 21 augusti: Vattenväxtexkursion till några av **Vallesjöarna** under ledning av *Anders Bertilsson*. Vi börjar med ett kort besök vid "lagunen" för att beskåda röd andmat *Lemna turionifera*, som Erik Lj. upptäckte här i fjol. Sedan far vi till Ökull för att se på olika gölar och sjöstränder, varierande mellan rikt och fattigt. Här finns hjortron, blåsäv och gotlandsag. Ca 2 km promenad i mest lätt terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 7:45 och vid Hornborgasjöns Naturum kl. 10:00. Stövlar anbefalles. Anmälan senast 19 augusti.

Söndag 22 augusti: Sensommarutflykt till **Varaskogen** i Forshem med *Olof Janson*. Vi besöker artrika barrskogar med bl.a. hela sex olika pyrolor och fem jordstjärnor, varefter fuktheden utmed Vänerstranden ger t.ex. klockgentiana, ljungögontröst, dysäv och brunag. Vid Forshemsviken ses ett 10 ha stort lindbestånd med en maklös föryngring. Samling vid Botaniska institutionen kl. 7:45 och vid Forshems kyrka kl. 10:00. Anmälan senast 19 augusti.

Onsdag 25 augusti: Traditionell stadsvandring i **Göteborgs innerstad** ledd av *Erik Ljungstrand*. Åter vandrar vi på stenstadens gator för att beskåda vad där växer. Nya arter dyker upp varje år, men endast få av dem lever kvar; ibland försvinner även de gamla. Murruta, rödmalva och pilblad borde dock kunna utlovas — finns männe grenig väggört kvar? Samling vid Lejontrappan, Brunnsparken kl. 17:30. Stövlar ej nödvändigt. Anmälan senast 23 augusti.

Lördag 25 september: Ruderatexkursion i Göteborgstrakten. Se häfte 3 av "Calluna".

För planeringen av ruderatexkursionen uppmanas alla medlemmar, som finner någon intressant lokal med mer eller mindre underliga ruderatväxter, att meddela detta till Erik Ljungstrand.

Västergötlands Botaniska Förening

Årsmöte 2010

Föreningen kallas till **årsmöte** på Vara Folkhögskola, Torggatan 41, Vara, lördagen den 24 april 2010.

Samling med kaffe kl. 09.30

Årsmöte kl. 10.00

Föredrag ”Nyheter från fibblornas värld” av Torbjörn Tyler

Visning av herbariematerial

Lunch ca kl. 13.00

Vägbeskrivning: från E20 vid trafikplats Vara, kör vänster in på Torggatan

Anmälan till Bohlin, tel. 0520-350 40 eller anders.bohlin@telia.com, senast den 12 april

Floravårdsexkursioner och floraväkteri

Vid floraväktarträffen på Remmene skjutfält i augusti 2009 insåg vi behovet av att fortsätta med floraarbetet inom skjutfältsområdet. Därför har vi tre tillfällen att se fram emot under året på dessa floristiskt rika marker. Tiderna är preliminära datum, därför krävs anmälan.

Söndagen den 21 mars handlar det om **praktisk floravård**. En nära nog naturlig ängsmark, tillika en fin insektslokal, på Ekåsen har röjts men slyet ligger kvar. Vi behöver samla ihop riset för senare borttransport, så att denna artrika lokal bevaras. Ömma kläder och arbetshandskar liksom matsäck medtages. Ansvarig arbetsledare är Ragne Gustafsson.

Söndagen den 2 maj skall mosippa *Pulsatilla vernalis* räknas inom ett stort område som brändes tidigt förra året. Denna rödlistade art förekommer här i stor mängd och är en viktig floraväktarart. Ta med anteckningsbok och matsäck. Ansvarig är Sören Svensson.

Söndagen den 8 augusti kallar vi till **floraväktarträff** då vi återigen skall inventera klockgentiana *Gentiana pneumonanthe*. En ny rik lokal för gentianan som värd för den likaledes rödlistade alkonblåvingen konstaterades förra året. Detta kräver en fortsättning i år (se *Calluna* 26(3):18; 2009). Stövlar, anteckningsbok och GPS (om du har) medtages. Ledare är Ragne Gustafsson och Enar Sahlin.

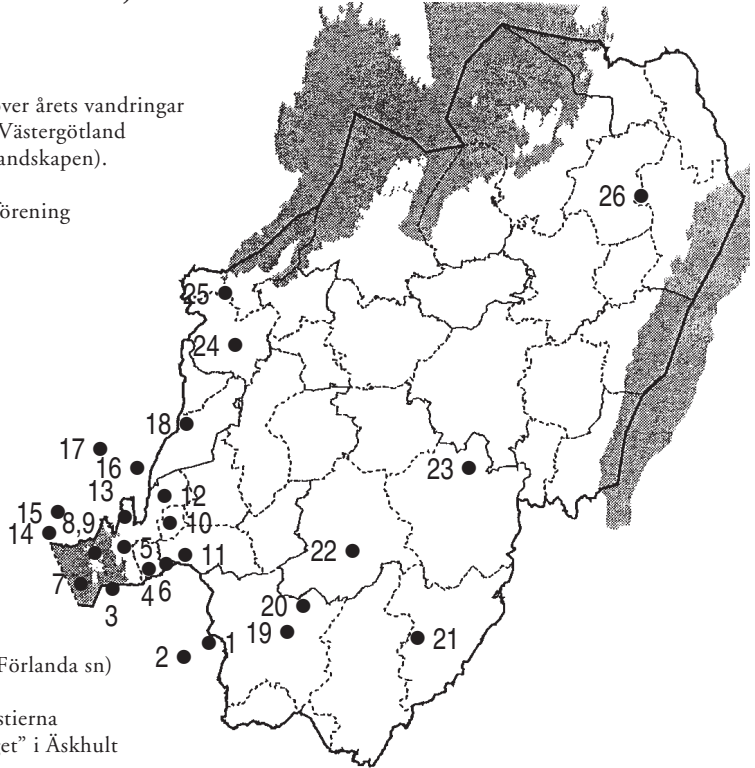
Anmälan krävs, eftersom tidpunkten för vårens inträde med barmark är tveksam, otjänligt väder kan hindra, tiderna för militärens skjutövningar kan ändras eller att beräknad blomningstid inte stämmer. Information om eventuell programändring får man på föreningens hemsida eller från ansvariga. Remmene skjutfält har fritt tillträde utom skjutdagar och får beträdas på egen risk. Samling sker vid samtliga tillfällen vid **Remmene kyrka kl.10**. Matsäck medtages.

De Vilda Blommornas Dag 2010

Söndagen den 20 juni

Här följer en lista över årets vandringar i blomstermarker i Västergötland (och några i grannlandskapen).

NF = Naturskyddsförening

1. ÄSKHULT (HI Förlanda sn)

Tid: 10–12

Ledare: Jan Kuylenstierna

Mötesplats: "Bytorget" i Äskhult

2. TJOLÖHOLM (HI Fjärås sn)

Tid: 18–20

Ledare: Jan Johansson

Mötesplats: Parkeringen vid "Manegen"

3. STORA AMUNDÖN (Vg Askim sn)

Tid: 18–20

Ledare: Aimon Niklasson

Mötesplats: Parkeringen innanför Amundö

4. GUNNEBO (Vg Fässberg sn)

Tid: 10–12

Ledare: Maj Fagerberg

Mötesplats: Parkeringen vid Stensjön

5. ÄNGGÅRDSBERGEN (Vg Fässberg sn)

Tid: 10–12

Ledare: Erik Ljungstrand

Mötesplats: Finnmossens nordöstra ände

6. WENDELSBERG (Vg Råda sn)

Tid: 10–12

Ledare: Kristoffer Hahn

Mötesplats: Vid Grindarna

7. DONSÖ (Vg Styrösö sn)

Tid: 14–16

Ledare: Claes Gustafsson

Mötesplats: Bryggan vid Donsö hamn

8. RUDDALEN (Vg Västra Frölunda sn)*Tid:* 14–16*Ledare:* Anders Aronsson*Mötesplats:* Parkeringen vid Motionscentralen**9. SLOTTSSKOGEN** (Vg Göteborg sd)*Tid:* 18–20*Ledare:* Ingrid Ljungstrand*Mötesplats:* Nedom August Kobbs byst**10. JONSERED** (Vg Partille sn)*Tid:* 18–20*Ledare:* Arvid Munther*Mötesplats:* Parkeringen vid Jonsered's bost**11. GALLHÅLAN** (Vg Landvetter sn)*Tid:* 10–12*Ledare:* Marie Hurtig*Mötesplats:* Parkeringen vid Hälsans Hus**12. LÄRJEHOLM** (Vg Angered sn)*Tid:* 10–12*Ledare:* Kenneth Bergerson*Mötesplats:* Parkeringen vid Lärjeholm**13. RAMBERGET** (Vg Lundby sn)*Tid:* 18–20*Ledare:* Erik Ljungstrand*Mötesplats:* Parkeringen vid Rambergsskolan**14. HÄLSÖ** (Bh Öckerö sn)*Tid:* 14–16*Ledare:* Håkan Olsson*Mötesplats:* Vid Hälsö fotbollsplan**15. SILLVIK** (Bh Torslanda sn)*Tid:* 18–20*Ledare:* Staffan Wall*Mötesplats:* Utanför Lottkärrs gård**16. GUNNESBY** (Bh Säve sn)*Tid:* 14–16*Ledare:* Hans Starnberg*Mötesplats:* Gunnesby koloniområdes entré**17. ÖVERÖN** (Bh Lycke sn)*Tid:* 14–16*Ledare:* Ragnhold Crawford*Mötesplats:* Busshållplatsen Överön**18. GROLANDA** (Vg Skepplanda sn)*Tid:* 10–12*Ledare:* Elin Björesund & Lena Rydén*Mötesplats:* Parkeringen vid Forsvallen**19. ASSBERGSRESERVATET** (Vg Skene sn,

Marks kn)

Tid: 10*Ledare:* Kenneth Hansson Kinna NF*Mötesplats:* Reservatets parkering**20. TVÄTTESJÖN MED OMGIVNING**

(Vg Fritsla, Marks kn)

Tid: 10*Ledare:* Kenneth Persson Fritsla NoHF*Mötesplats:* Parkeringen vid Bjälbo**21. BJÖRKERED** (Vg Ambjörnarp, Tranemo

kn)

Tid: 9*Ledare:* Bruno Dahlqvist Tranemo NF*Mötesplats:* Aulaplan Tranemo**22. ÄLMÅS NATURRESERVAT** (Vg Borås

stad)

Tid: 10*Ledare:* Leif-Eric Aronsson m. fl. Borås NF*Mötesplats:* Parkeringen vid reservatet**23. NÅGONSTANS I DALUM** (Vg Ulrice-

hamns kn)

Tid: 10*Ledare:* Börje Ignell Ulricehamnsbygdens NF*Mötesplats:* Parkeringen mellan Dalumverken och macken**24. TROLLHÄTTAN** (Vg Trollhättans stad)*Tid:* 10*Ledare:* Karin & Anders Bohlin 0520-350 40*Mötesplats:* Skidstugan i Strömslund**25. VÄNERSBORG** (Vg Vänersborgs stad)*Tid:* 10*Ledare:* Erik Olausson 0521-199 98*Mötesplats:* Parkeringen vid gamla sjukhemmet**26. BÖLETS ÄNGAR** (Vg Udenäs sn)*Tid:* 10*Ledare:* Siw Sjöberg 0705-798542*Mötesplats:* Reservatets parkering

Tillägg till Västergötlands skogs- och hagfibblor 2003–2009

Anders Bertilsson

Gravsjö, Bäcksholm, 565 91 Mullsjö, bertilsson.gravsjo@telia.com

Torbjörn Tyler

Botaniska Museet, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund, torbjorn.tyler@botmus.lu.se

I *Calluna* årgång 20 nr 2 och 3 (Tyler 2003) presenterades landskapets samtliga ursprungliga skogs- och hagfibblor baserat på alla fynduppgifter som då var kända. Arter som kommit in med gräsfrö (parkfibblor) räknades upp i en lista med undantag av den från parker vittspridda praktfibblan *Hieracium grandidens*, som är med i nyckeln till skogsfibblorna. Även inkomna hagfibblor blev utförligt presenterade i *Calluna* 20 nr 3 eftersom de flesta beskrivits från Västergötland (Tyler 2003). Fibblorna i Göteborgsområdet av Västergötland presenterades i *Vrivrånge* 22 nr 1 2004 tillsammans med fibblorna i Bohuslän och Dalsland (Tyler 2004). Sedan dess har det tillkommit en hel del nya fynduppgifter, och vår kunskap om arterna har förbättrats avsevärt, varför vi nu finner det motiverat att publicera ett tillägg. För att fullt ut kunna tillgodogöra sig det följande är det lämpligt att ha de ovannämnda publikationerna till hands.

Nycklarna och beskrivningarna inspirerade till fortsatt samlande av fibblor i landskapet, och Anders har varje år sam-

lat några tiotal belägg. Säsongen är ju ganska kort, därför det ringa antalet belägg, och det har även blivit en hel del fibbleturer i andra landskap. Alla belägg har granskats av Torbjörn. Resorna har koncentrerats till de områden av landskapet där det finns någorlunda rikligt med fibblor. Tiveden och övriga östra delen av Skaraborg har besökts flera gånger. Trakterna runt Nordbillingen och Kinnekulle som också är artrika områden har besökts några gånger. Enstaka utflykter har gjorts åt andra håll. De flesta arterna kräver ganska basrika miljöer, och man skulle kunna tro att på Falbygden borde man hitta många arter, men där är det mycket långt emellan dem och hela området är mycket artfattigt. Det beror säkert på att här, i landets kotätaste område, har fibblorna sedan århundraden blivit bortbetade, eftersom alla arter kraftigt missgynnas av bete. Slätterängar har varit mycket viktiga lokaler för fibblor och väldigt få återstår. Landskapets verkliga ”hot spot” för fibblor är Böletområdet (i vid mening) i Undenäs socken. Detta är Västergötlands verkliga fibbleparadis

med bevarade slätterängar, rika skogar och basrika branter. Här har påträffats 33 arter totalt, 15 är ej återfunna, 11 har återfunnits och 7 nya har påträffats. Detta område har de senaste åren besökts vid tre tillfällen. Ett problem är att området delas av gränsen mellan fyra kvadranter men på utbredningskartorna är de samlade i en. I Sandhems socken på Pinnahemmets slätteräng och i dess omgivning har påträffats 12 arter. Alla är nyfynd, eftersom Otto Nordstedt, som samlade flitigt i Sandhem runt sekelskiftet 1900, inte besökte socknens utmarker. Nordstedts "hot spot" var slätterängarna runt Tunarps gård där han samlade 13 arter. Där har återfunnits endast en art och två nya har hittats. Hela gården betas nu och ängarna har betats i säkert 80 år. Eftersöken skall dock fortsätta och förhoppningsvis skall ytterligare någon art återfinnas.

Utöver våra egna fynd så har Kjell Eriksson samlat flitigt i sin hemtrakt kring Borås, och Lennart Andersson har samlat rikligt med material av främst sent införda arter i och kring Trollhättan. Deras fynd är granskade av Torbjörn och presenteras också här.

Sedan Västergötlands hökfibblor behandlades har Torbjörn urskiljt ytterligare en sektion av släktet — krattfibblor *H. sect. Bifida* — och en del av de arter som tidigare räknats till skogs- och hagfibblor förs nu till krattfibblorna (Tyler 2006b). I västgötanycklarna kan man lätt köra fast eftersom det inte alltid är enkelt att se om det är en skogs- eller hagfibbla. Ibland måste man gå igenom bägge alternativen och har man ytterligare en sektion blir det ogörligt med den typen av nycklar. I genomgången av Mälardalskapens hökfibblor i *Daphne* 16 nr 2 (Tyler 2005) och senare landskapsmonografier har nycklarna omarbetats och fått

andra ingångar, där man inte måste avgöra om det är en skogs-, kratt- eller hagfibbla man har framför sig. Svenska benämningar på hökfibblorna introducerades också här och i *Svensk Botanisk Tidskrift* 100 häfte 1 2006 (Karlsson, Th. & Tyler T. 2006) finns en lista över svenska namn på sydsvenska hökfibblor. De för arterna utmärkande karaktärerna och terminologin för dessa har utförligt förklarats i *Svensk Botanisk Tidskrift* (Tyler 2006c), och högupplösta bilder på de allra flesta arter finns nu att ladda ned till din dator från www.botmus.lu.se/bilagor/Tyler_Herbarium_Hieracium.zip (se vidare Tyler 2007).

Björnbären (*Rubus* spp.), några sektioner inom maskrosorna (*Taraxacum* spp.) och flera andra apomiktiska grupper fanns med i rödlistan år 2005 (Gärdenfors 2005), visserligen hänvisade till en egen apomikt-lista, men de fanns ändå med. Under de senaste åren har det även gjorts ett stort arbete med att bedöma de här ingående sektionerna av släktet *Hieracium* för rödlistan och ett förslag på rödlistade fibblor i Syd- och Mellansverige har tagits fram på uppdrag av ArtDatabanken. (Norra Norrlands och fjälltrakternas fibblor är ännu så länge ofullständigt kända.) ArtDatabanken har dock valt att inte ta in denna lista i 2010 års utgåva av rödlistan, men den kommer att presenteras i *Svensk Botanisk Tidskrift* under året (Tyler m.fl. manus). Nedan framgår vilka av Västergötlands arter som bedömts som hotade på denna inofficiella rödlista. Som nämnts ovan var många hökfibblor knutna till slätterängar och det är därför föga förvånande att många arter minskat under 1900-talet. I slätterängarna fanns en mosaik av skuggigare och solöppna partier, vilket gjorde att både mer ljuskrävande hag- och krattfibblor och skuggälskande skogsfibblor

kunde samexistera. Att slåttern skedde just som fibblorna gått i frö medan den var mindre optimal för många konkurrerande arter bidrog säkert också till att gynna hökfibblorna. Många hökfibblor förmår fortleva, om än i decimerat antal, även i starkt igenvuxna tidigare slättermarker, men kalavverkning och påföljande skogsplantering blir allt oftare dödsstöten för dem. Hagfibblor och krattfibblor förmår i många fall hålla sig kvar på vägrenar och i anslutning till berg- och blockmarker, medan skogsfibblorna, som främst trivs i gammal näringsrik skogsmark, drabbas hårt av modernt skogsbruk. Att hökfibblorna minskat drastiskt har visats bland annat av Karlsson, Stenberg och Tyler (2005) och av Tyler och Bertilsson (2009).

Nedan följer en genomgång av samtliga arter som presenterades i *Calluna* 2003 med omplacering till de nuvarande sektionerna, och för flertalet ges kommentarer om nya fynd eller annat av intresse. Dessutom presenteras ett par nya arter för landskapet. Med kvadranter menas rutorna på utbredningskartorna i *Calluna* 2003. De arter som är hotade, det vill säga de som har förts till kategorierna CR (akut hotad), EN (starkt hotad) och VU (sårbara) i förslaget till rödlista har också kommenterats.

Tack Kjell Eriksson, Borås (KE nedan) och Lennart Andersson, Trollhättan (LA) och Kjell Hansson, Gråbo (KH), som skickat belägg och rapporterat sina västgötafynd till oss. Olof Janson, Göteborg (OJ) samlade ett antal fibblor i Forshem år 2006. Ett stort tack till Tommy Nilsson, Virserum (TN) som följt med på många fibbleresor i landskapet och bidragit med flera belägg samt inte minst med sina stora kunskaper att i fält avgöra om en fibbla är intressant och värd att samla. Anders Bohlin, Trollhättan (ABo)

har också följt med på en tur kring Trollhättan.

Hieracium sect. *Hieracium* — skogsfibblor

Utmärkande egenskaper för gruppen är bl.a.: *Blad* oftast rent gröna, ovan jämnt och ofta tätt håriga, av varierande form med allt från brett hjärtlik till smalt killik bas. *Stjälkblad* vanligen ett, ibland kan det saknas, hos några arter ibland två, och då långt åtskilda. *Holkfjäll* tätt klädda av glandler, samt 0-täta inblandade hår, stjärnludd vanligen koncentrerat till fjällens kanter, spetstofs ofta välutvecklad. *Holkskäft* med täta glandler, med eller utan inblandade hår. *Krontänder* cilierade eller kala. *Korgställning* med måttligt till starkt utspärrade (grenvinklar >60°), ofta bågböjda grenar. *Habitat*. Växer vanligen i skugga på frisk, näringsrik, basrik mark, i slätterängar, rika ängskogar och i skogsbryn.

1. *H. anfractifolium* — klösfibbla. 6 nya fynd av denna lätt igenkända art. Alla i östra Skaraborg, inga nya kvadranter.

2. *H. caliginosum* — lansettfibbla. Hotad art: VU (sårbar). I landskapet sällsynt art, finns mest i Småland och Östergötland, tidigare funnen endast i Sandhem. Anmärkningsvärt med 4 nya fynd i 4 nya kvadranter (7DSO, 7ENV, 8DSV och 8ENV): **Habo Habo**, Domberget 6418500, 1397050 ABe 29/6 2006; **Habo Brandstorp**, Nätebäcken 6435600, 1403100 ABe 8/6 2007; **Skövde Våmb**, Klasborg 6473420, 1382650 ABe 1/7 2004; **Karlsborg Undenäs**, Bölets ängar 6499930, 1425150 ABe 27/6 2009 samt ädellövskog på kalkskiffer 400 m NNO Bölet TT 2004.

Klösfibbla *Hieracium anfractifolium* från Karlsborg, Böletområdet. Skogsfibbla med karakteristiska, långsträckta blad med grov tandning. Foto Roland Carlsson.

Klösfibbla *Hieracium anfractifolium* från Karlsborg, Böletområdet. Detalj av holk där man kan se luddränderna av stjärnhår på holkfjällen. Dessa i kombination med bladformen gör att klösfibblan är lätt igenkännbar. Foto Roland Carlsson.

3. *H. canipes* — vargfibbla. Ganska vanlig art. 15 nya fynd, men inga nya kvadranter.

4. *H. chloromaurum* — vesslefibbla. I Sverige sällsynt art som är starkt hotad (EN). Lokalangivelserna för de äldre fynden går inte att säkert tolka och den har därför inte eftersökts.

5. *H. ciliatiflorum* — ögonfransfibbla. Inte så ovanlig art med 9 nya fynd. Tre nya kvadranter med fynd i Sandhem (7DNO), Sjogerstad (8DSO) och Forshem (9DSV).

6. *H. ciliatiforme* — tabergsfibbla. Endast Hålgom i Länghem enligt *Callu-*

na 2003. En annan tolkning av etiketten på C. Sandbergs insamling från 1917 är Torpa sn, löväng vid Hålgarn, men även denna lokal är mystisk och går ej att återfinna på Boråskartorna. Fibblan är för övrigt endast känd från Tabergstrakten i Småland och har ej återfunnits där. Den är kanske utdöd i landet men åtminstone akut hotad (CR).

7. *H. crassiceps* — storkorgsfibbla. Sällsynt fibbla spridd i Götaland och med enstaka fynd i Närke och Värmland, starkt hotad (EN) art. Ett nytt fynd, vilket också ger en ny kvadrant (8DNV): **Götene Källby**, Järneklev 6491990, 1355270 ABe 11/6 2005, samt ett återfynd: **Karlsborg Udenäs**, Bölets ängar TT & ABe 2004.

8. *H. dentifolium* — växeltandsfibbla. En i landskapet ovanlig art som är sårbar

(VU), sällsynt också i övriga Götaland och Närke. Ett återfynd och två nyfynd: **Habo Habo**, Domneberget 6418450, 1396900 ABe 29/6 2006, på samma lokal tagen den 29/6 1908 av Gunnar Samuelsson (S); **Mullsjö Sandhem**, Pinnahemmet 6430110, 1387670 ABe 14/7 2004; **Karlsborg Brevik**, Kleven 6485070, 1416980 ABe 2007. Två nya kvadranter (Sandhem 7DNO och Brevik 8ENV).

9. *H. erysibodes* — luddfibbla. Sällsynt och starkt hotad (EN) art, känd endast från Värmland och från en utpostlokal vid Billingen i Ryds socken. Den bör eftersökas.

10. *H. expallidiforme* — slät trollfibbla. I landskapet ovanlig fibbla, vanligare i östra och mellersta Sverige, två nyfynd: **Karlsborg Undenäs**, Pukerud 6501100, 1425150 ABe 15/6 2006; **Gullspång Hova**, Långebro 6528470, 1411920 ABe 23/6 2009. Dessutom återfunnen i Böletområdet.

11. *H. haboëns*e — habofibbla. Ytterligare försök att återfinna denna starkt hotade art har gjorts, men förgäves.

12. *H. hepaticolor* — pilfibbla. Sällsynt och starkt hotad (EN) fibbla, som endast är känd från gränstrakterna mellan Götaland och Svealand. Två, ganska närbelägna, nyfynd: **Skövde Lerdala**, Åbod 6484260, 1377550 ABe 14/6 2007; **Skalmesäter** 6486710, 1379780 ABe 16/6 2006. Ny kvadrant (8DNO).

13. *H. hjeltii* — hjeltfibbla. Är sällsynt men spridd i landet. Den är inte eftersökt på Kinnekulle.

14. *H. informe* — gläntfibbla. Ovanlig fibbla, men vittspridd i landet. Två nyfynd i två kvadranter (7DSO och 8DSO): **Mullsjö Bjurbäck**, Knaggebo 6417590, 1378790 ABe 11/6 2008; **Skövde Sjögerstad**, Nohlmarken 6469610, 1383980 ABe 6/7 2006.

15. *H. integratum* — äggfibbla. Sällsynt fibbla med återfynd på tre lokaler: **Skövde Våmb**, Klasborg 6473420, 1382650 ABe 1/7 2004, på samma lokal tagen 1943 av A. Hülphers (S); **Karlsborg Mölltorp**, Vaberget, Lund 6490130, 1420590 25/6 2005 ABe & TN, på Vaberget tagen 1934 av G. Haglund (S); **Karlsborg Undenäs**, Bölets ängar 6500080, 1424940 2/7 2004 ABe & TT, tagen här 1934 av G. Haglund (S). En ny kvadrant (Mölltorp 8ENV).

16. *H. johanssonii* — lövhultsfibbla. Mycket sällsynt och starkt hotad (EN) art, känd endast från södra Skaraborg och Nässjötrakten. Eftersökt i Habo, men ännu ej i Sandhem.

17. *H. lanuginosum* (kallades felaktigt *H. lanugineum* i *Calluna* 2003) — smal trollfibbla. Östlig, spridd art som är bedömd som sårbar (VU). I landskapet en ovanlig art men hela 7 nya fynd. Tre nya kvadranter (Gårdhem 8BSV, Österplana 8DNV och Hova 9ENV).

18. *H. lepistoides* — björkfibbla. Vittspridd i Sverige, sällsynt men spridd i landskapet. Två nyfynd: **Habo Habo**, Svenshult 6426480, 1390560 ABe 18/6 2006 och **Karlsborg Undenäs**, strandklippor innanför Ombo är TT 2004. Däremot utgår uppgiften från 7CSV emedan växten därifrån efter provodling befunnits vara *H. grandidens*.

19. *H. macradenium* — tofsfibbla. En sällsynt och starkt hotad art (EN), som är känd från Småland och Östergötland och som i landskapet hittills endast har en lokal och där är återfunnen: **Skövde Våmb**, Klasborg 6473420, 1382650 ABe 1/7 2004, på samma lokal (Skövde, Klasborg, granskog på lerskiffer) samlad 21/6 1943 av A. Hülphers (S), och troligen är ett belägg av samma samlare 1914 taget här men på etiketten står enbart Skövde,

Billingen så man kan inte vara säker på att det inte är taget längre norrut.

20. *H. marginellum* — veckfibbla. Vanlig i norra delen av landskapet, utbredningen ansluter till dess huvudsakliga utbredning i Värmland och Mälardalskapen. Nyfynd på 11 lokaler.

21. *H. mediiforme* — malmefibbla. Sällsynt fibbla med huvudutbredningen i Mälardalskapen och bedömd som sårbar (VU). Ett roligt återfynd på en av dess gamla västgotalokaler och ett nyfynd: **Laxå Finnerödja**, Stenberget 6523910, 1419840 ABe 23/6 2009, nyfynd; **Laxå Finnerödja**, Eriksbacken 6434380, 1417070 ABe 20/6 2005, tidigare tagen på Eriksbacken 6/7 1923 av J. A. O. Skärman (S) och han har den även från granngården Eriksåsen.

22. *H. morulum* — mullbärsfibbla. Vittspridd i östra och norra Sverige med tidigare endast en lokal i Västergötland. Ett nyfynd i samma socken: **Mullsjö Sandhem**, Smedstorp 6431110, 1384460 ABe 19/6 2005.

23. *H. neoserratifrons* — sågfibbla. Sällsynt art i landskapet, något vanligare i Östsverige men är bedömd som sårbar (VU). Två nyfynd med en ny kvadrant (Udenäs 9ESO): **Karlsborg Udenäs**, Pukerud 6501030, 1425180 ABe 22/6 2006; **Laxå Finnerödja**, Herrängen 6534160, 1414820 ABe 20/6 2005.

24. *H. oistophyllum* — trollfibbla. Ganska vanlig art i östra Skaraborg. 16 nya fynd men inga nya kvadranter.

25. *H. orbicans* — cirkelfibbla. Ganska ovanlig art i öster, vilket anknuter till artens östliga utbredning, och den är nog vanligare i Mälardalskapen. 5 nya lokaler och två nya kvadranter (7D50 och 8DNO).

26. *H. panaeolum* — palettfibbla. Återfunnen i Udenäs, Bölets ängar 2005 av TN men inga nya lokaler.

Cirkelfibbla *Hieracium orbicans* tagen i Finnerödja, Stenberget. Skogsfibbla med speciell bladform. Foto Roland Carlsson.

27. *H. patale* — patalfibbla. Inga nya fynd.

28. *H. pellucidum* — granfibbla. Ganska vanlig art med 12 nya fynd. Tre nya kvadranter (Brandstorp 7ENV, Medelplana 8DNV och Udenäs 9ESO).

29. *H. persimile* — flikfibbla. Ganska vanlig i östra Skaraborg med 13 nya fynd i två nya kvadranter (Mölltorp 8ENV och Forshem 9DSV).

30. *H. philanthrax* — fläckig trollfibbla. Sällsynt i Västergötland, vanligare i Mellan- och Nordsverige. Två fynd: **Götene Forshem**, Tvåman 6505400, 1367400 OJ 22/6 2006; **Karlsborg Udenäs**, Vaberg- et, Skackan 6492220, 1421630 ABe &

TN 25/6 2005, tagen på Vaberget 1934 av G. Haglund (S).

31. *H. pycnodon* — sydlig trollfibbla. Sällsynt och starkt hotad art (EN), Känd från Skåne och Småland samt några lokaler i Västergötland. Bör eftersökas.

32. *H. remanentiforme* — mörkaklevs-fibbla. Förgäves eftersökt en gång ovan Mörkeklev vid Råbäck, men den bör nog letas efter också i den något svårtillgängliga branten, även om arten blott är känd från denna lokal och således av tveksamt värde. Tråkigt för lokalpatrioter att lokal-felstavades av insamlaren.

33. *H. sparsidens* — spretfibbla. Ganska sällsynt i östra Skaraborg, vanligare i östra Sverige, men bedömd som sårbar (VU). Fyra nya fynd, alla i Mullsjö kommun och en ny kvadrant (Bjurbäck 7DSO): **Mullsjö Bjurbäck**, Knaggebo 6417650, 1378860 ABe 7/6 2008, *Nykyrka*, Mullsjö samhälle, bred vägren vid naturtomt 6423600, 1387050 ABe 16/6 2004; *Sandhem*, Pinnahemmet slätteräng 6430110, 1387670 ABe 14/6 2004; Pinnahemmet, vägkant NO om byn 6430800, 1388250 ABe 10/6 2007.

34. *H. stenstroemii* — stenströmsfibbla. Troligen ganska ovanlig art, spridd över landskapet. Ett nyfynd: **Skövde Lerdala**, Staversäter 6483640, 1378960 ABe 14/6 2007.

35. *H. subciliatum* — höglandsfibbla. Sällsynt och starkt hotad (EN) fibbla känd från Småland och Östergötland med utposter i Sandhems socken och har där ej återfunnits.

36. *H. subcrassum* — mårdfibbla. Sällsynt och sårbar (VU) fibbla hemmahörande i Mälardalskapen med utpostlokaler i Tiveden. Två nya, ganska närliggande lokaler: **Karlsborg Udenäs**, Bölets gård 6499510, 1425420 ABe 15/6 2006; Pukerud 6501030, 1425180 ABe 14/6 2006.

37. *H. tenebricosum* — långfibbla. Ganska vanlig i östra delen av Skaraborg. 10 nyfynd och en ny kvadrant (Luttra 7DNV).

38. *H. triangulare* — triangelfibbla. Troligen en sällsynt fibbla som är spridd i norra Västergötland, vanligare i Värmland och östra Sverige. 5 nyfynd och två nya kvadranter (Trollhättan 8BSV och Udenäs 9ESO).

39. *H. tubaticeps* — trumpetfibbla. Sällsynt fibbla i Tiveden, sällsynt även i nordvästra Småland och i Östergötland och bedömd som starkt hotad (EN). Ett återfynd: **Karlsborg Udenäs**, Bölets ängar 6500130, 1424730 ABe & TN 25/6 2005.

40. *H. unctiusculum* — stubbfibbla. Starkt hotad (EN), sällsynt i landskapet och sällsynt även i Småland, Östergötland och Södermanland. [Endast en kvadrant (8DNO) då Skjutbanan i Skövde år 1919 låg på Billingslutningen och uppgiften från V. Tunhem beror på en felbestämning.]

41. *H. valentius* — starkfibbla. Sårbar (VU) och sällsynt fibbla, som har en begränsad utbredning i Östergötland och västra Mälardalskapen och har utpostlokaler i Västergötland. En ny lokal: **Karlsborg Udenäs**, Hanefjäll 6507010, 1427150 ABe 28/6 2007.

42. *H. variicolor* — kameleontfibbla. Ett nyfynd: **Karlsborg Udenäs**, Bölets ängar TN 2005.

H. grandidens — praktfibbla. Parkfibbla, som är under spridning i landskapet. Den bildar ofta mycket stora och täta bestånd med mängder av lysande blommande stjälkar och kan nog med tiden komma att bli ett problem. Tråkigt nog har den setts utefter riksvägen någon km söder om infarten till Bölet i Udenäs, i Finnerödja inne i samhället och någon

km NV om i vägkant i granskog. I Trollhättan är den vanlig i kanalområdet och i närheten av Trollhättan täcker den renarna på infarten till Velanda gård. På Kinnekulle bildar den stora bestånd på vägen till Hällekis camping. I Göteborgsområdet liksom i Boråstrakten är den inte ovanlig.

Övriga parkfibblor

H. accrescens. Ny för Västergötland, tidigare funnen bl.a. i Bohuslän. Ett fynd: **Trollhättan** *Trollhättan*, S om Olidans kraftverk 6466500,1292530 LA 13/6 2006.

H. ageneium. Återfunnen vid Williams höjd i Lerum 2003 av TT.

H. basilimbatum. Återfunnen vid Nääs slott i Skallsjö 2003 av TT.

H. bathymallum. Tidigare funnen endast i Göteborg, nu i **Trollhättan** *Trollhättan*, Oscarsbron 6467210, 1292940 ABe, ABo & LA 14/6 2006.

H. crebriserratum. Två nya fynd: **Trollhättan** *Trollhättan*, Åker 6466160, 1292350 LA 8/6 2008 och **Lerum** *Lerum*, Gullringsbo 2004 KH.

H. guttatifrons. Återfunnen vid Williams höjd i Lerum 2003 av TT.

H. hypomallum. Ett nytt fynd: **Trollhättan** *Gårdhem*, Velanda säteri, infarten 6461010, 1295510 LA 15/6 2007.

H. microdon. Nyfynd: **Trollhättan** *Gårdhem*, Velanda säteri, infarten 6460850, 1295350 LA 9/7 2005, även på närliggande lokal 11/6 2008.

H. pachyodon. Två nya fynd: **Trollhättan** *Trollhättan*, S om Olidans kraftverk 6466670,1292570 LA 30/6 2006. Även på samma lokal 6466670, 129261 LA 8/6 2009. — Tagen också i **Alingsås** *Alingsås*, Laggarebacksvägen ABe 7/6 2008.

H. porphyrostictum. Ny för Västergötland. Samlad vid Gullringsbo i Lerum 2004 av TT.

H. pseudopachyodon. Återfunnen vid Williams höjd i Lerum av TT 2003.

H. ptilophorum. Ny för Västergötland. **Trollhättan** *Trollhättan*, Oscarsbron 6467270, 1293020 LA 26/6 2005.

H. scotostictum — värfibbla. Parkfibbla och kanske nyintroducerad som prydnadsväxt. Tre nyfynd och ett återfynd: **Götene** *Medelplana*, Hällekis, vägkant vid industriområde 6503630, 1361330 ABe 11/6 2005; **Trollhättan** *Gårdhem*, Velanda gård, infarten 6460900, 1295600 ABe, ABo & LA 14/6 2005, samlad på samma vägkant 15/6 1930 av H. E. Johansson (S); Velanda gård, vid dammen 6460350, 129605 LA 29/6 2005; *Trollhättan*, Halltorpsgratan 6467390, 1295270 ABe, ABo & LA 14/6 2005, troligen har denna kommit in genom någon blomsterblandning även om tomtägaren inte säger sig avsiktligt sätt den.

H. spodiolepis. Återfunnen vid Williams höjd i Lerum av TT 2003.

H. stenocranoides. En ny lokal: **Trollhättan** *Trollhättan*, Trollhättans kyrka 6467210,1293210 LA 1/6 2008.

H. strengnense. En ny lokal: **Trollhättan** *Trollhättan*, NO om Olidans kraftverk 6466790,1292940 LA 8/6 2008.

H. subhorizontale. Ny lokal: **Borås** *Borås*, 200 m S om Vårdskolan 64038, 13307 KE 2009.

H. torticeps — vridfibbla. Finns eller har funnits som parkfibbla på flera ställen i Göteborgstrakten och i Alingsås. Dessutom nu påträffad i **Karlsborg** *Undenäs*, Bölets ängar 6500140, 1424720 2/7 2004 ABe & TT och 25/6 2005 ABe & TN. Fyndet i denna helt naturliga miljö utan andra inkomlingar anknyter till liknande fynd i Närke och norra Östergötland. Som parkfibbla finns ett nyfynd: **Trollhättan** *Trollhättan*, S om Olidans kraftverk 6466520, 1292550 LA 30/6 2006.

Hieracium sect. *Vulgata* — hagfibblor

Utmärkande egenskaper för gruppen är bl.a.: *Blad* rent gröna, ovan glest–tätt håriga, elliptiska till lineära, alltid med killik bas. *Stjälkblad* 2–7, de övre oskaftade. *Holkfjäll* varierande. *Holkskaft* kala eller med glesa–täta hår/glandler. *Kronbräm* kalt (utom hos två arter *H. plicatum* och *H. schlyteri*). *Korgställning* måttligt sammansatt, med raka, föga utspärrade grenar (grenvinklar ca 45°). *Habitat*. Växer vanligen i solöppna, torra lägen på oftast mager mark. Även slätterängar men också på vägrenar, bryn och på oftast mager hållmark.

43. *H. acidodontum* — syltandad fibbla. Ny för Västergötland, men en vanlig och vittspridd art i Svealand och södra Norrland. *Blad*: gröna, jämnt korthåriga, med medelbreda skaft, de yttre ibland nästan helbräddade men de inre liksom stjälkbladen smalt, tätt och regelbundet sågtandade, ibland med på skaftet nedlöpanne tandning. *Stjälkblad*: 2–4, stora, breda och glest ställda, vanligen regelbundet smalt och långt såglik syltandade, glest stjärnhåriga. *Holkfjäll*: ca 11 mm, breda, mest ± brett trubbiga (de inre kortspetsiga), mörkgröna–svartgröna. *Holk-glandler*: hopade, olicklånga, delvis mycket långa men kläna, bruna–svarta. *Holk-hår*: enstaka–få (åtm. på primärholken yttre fjäll), korta, nästan helsvarta. *Holkstjärnhår*: sparsamt–täml. rikligt, ojämnt spritt, tydligast i de yttre fjällens basala kanter men åtminstone mot holkbasen även ± spritt på fjällens ryggar, ovan mitten 0 eller som en smal strimma längs fjällkanterna. *Spetsofs* ± tydlig. *Holkskaft*: med täta glandler och enstaka–talrika korta hår (åtm. på akladiet och stjälkens

övre del). *Märke*: mörkt–svart. *Korgställning*: sammansatt med svagt bågböjda, måttligt utspärrade grenar och sidogrenar som skjuter långt över det korta akladiet. *Övrigt*: En ofta mycket högväxt och grov art. *Utbredning*: Traktvis allmän från norra Götaland till norra Norrlands kustland. I Västergötland hittills endast: *Tived* nyanlagd vägbank 800 m NNO Källängen TT 2004.

44. *H. acroleucum* — randfibbla. Sju nyfynd av denna i norra Västergötland inte så ovanliga art. En ny kvadrant (Trollhättan 8BSV).

45. *H. adampliatum* — östgötafibbla. Sårbar (VU). Känd från Östergötland och Småland med utpostlokaler i Västergötland. Ej återfunnen.

46. *H. albatipes* — vitfibbla. Inga nya fynd.

47. *H. almquistianum* — violfibbla. 10 nya fynd. Tre nya kvadranter (Mossebo 6DSV, Tvärred 6DNV och Bollebygd 7CSV).

48. *H. anfractum* — tandfibbla. Inga nya fynd.

49. *H. atronitens* — glansfibbla. Endast ett fynd av denna tidigare ganska ofta samlade fibbla. **Hjo Grevbäck**, Sandby 6475850, 1414190 ABe & TN 9/7 2009. Ny kvadrant (8DNV).

50. *H. barberefolium* — vassfibbla. Ganska sällsynt art. Ett fynd: **Gullspång Hova**, Hässleberg 6526520, 1406590 ABe 20/6 2005

51. *H. ceramotum* — skarpfibbla. Inga nya fynd.

52. *H. chlorodes* — narklibbfibbla. Finns sällsynt framför allt på Sydsvenska höglandet. Tre nya fynd: **Trollhättan Trollhättan**, Oscarsbron 6467090, 1292850 LA 19/6 2005; **Trollhättan Trollhättan**, Karlsberg 6470100, 1294030 LA 24/6 2006; **Mullsjö Bjurbäck**, Böna-red TN 2007. Ny kvadrant (8BSV).

53. *H. constringens* — bred ruffsfibbla. Vanlig fibbla i Mellan- och Nordsverige. Verkar vara under spridning söderut. 3 nya fynd på vägkanter. **Götene Österplana**, Vässäter 6499480, 1362560 ABe 4/7 2005; **Götene Forshem**, Tångås 6502600, 1364900 OJ 11/6 2006; **Karlsborg Mölltorp**, Knäppet 6491930, 1420230 ABe 15/6 2005. Tre nya kvadranter (8DNV, 8ENV och 9DSV).

54. *H. cruentifolium* — blodfibbla. Vanlig i trakterna söder om Västergötland. Två nya fynd: **Borås Sandbult**, Sandared 6402380, 1321670 ABe & TN 8/7 2009; **Mullsjö Utvängstorp**, Bengtsvad 6436800, 1384970 ABe 10/6 2007, denna i ny kvadrant 7DNO.

55. *H. cunctans* — senfibbla. Sårbar (VU), finns troligen endast Småland och Västergötland. Ej återfunnen.

56. *H. cuneolatum* — kilfibbla. Inga nya fynd.

57. *H. dalicum* — dalfibbla. Ny för Västergötland. *Blad*: mörkgröna, ibland violettanlupna, ± glest håriga, med medelbreda, ofta lilafärgade skaft. *Stjälkblad*: 2–3, ± stjärnhåriga. *Holkfjäll*: 9–10 mm, medelbreda, jämnt avsmalnande, kort vass-spetsiga, grönsvarta. *Holkgländer*: tätå-hopade, mest korta, brunsvarta. *Holkhår*: 0–få, mycket korta, till över mitten svarta. *Holkstjärnhår*: 0 el. enstaka längs fjällkanterna, därtill med antydning till spetstofs. *Holkskaft*: med tät glandler. *Märke*: glest prickigt. *Kronblad* mycket korta (som fullt utslagna 13–15 mm). *Korgställning*: rakgrenig, ofta med täml. starkt utspärrade grenar och oftast mycket kort akladium. *Övrigt*: Mycket närstående glandelfibbla *H. pseudodiaphanum* men skild från denna genom vassare bladtandning, vass-spetsiga holkfjäll och de egenartade korta blommorna. *Utbredning*: Huvudsakligen Dalsland och sydvästra Värmland. I Västergötland

Gnejsfibbla *Hieracium lepidotum* samlad i Sandhem, Pinnahemmet ganska tidigt där endast primärholken är utslagen. Foto Roland Carlsson.

endast **Trollhättan Trollhättan**, slutning mot kanalen 1 km SSV kyrkan LA 2006.

58. *H. diaphanoides* — klibbfibbla. Vanlig art. 15 nya fynd. Tre nya kvadranter (Mossebo 6DSV, Tvärred 6DNV och Trollhättan 8BSV).

59. *H. fasciculare* — luddig gnejsfibbla. Finns i Västsverige från Bohuslän till Värmland med ett par utposter i Västergötland, men inga nya fynd.

60. *H. lepidotum* — gnejsfibbla. Vanlig art i Västsverige. Nyfynd på 15 lokaler.

61. *H. lepidulum* — rödbetsfibbla. Troligen en ovanlig art. Tre nyfynd: **Borås** *Borås*, Hestra, 300 m NNV vattentornet 64045, 13276 KE 2004; **Falköping** *Ugglum*, Mössebergs fornborg 6457080, 1363660 ABe 1/7 2004, ny kvadrant (8DSV); **Trollhättan** *Trollhättan*, Garnviken 6467470, 1287520 LA 19/6 2005, ny kvadrant (8BSV); **Mullsjö** *Bjurbäck*, Bönared TN 2007.

62. *H. lugubre* — sorgfibbla. Inga nya fynd.

63. *H. lythrodes* — vasstandad gnejsfibbla. Vanlig art på Västkusten, står nära klippfibblorna och därför inte medtagen i *Calluna* 2003, men presenterad i *Vri-vrånge* (Tyler 2004). Tre nyfynd: **Härryda** *Landvetter*, 500 m NO om Pusta 64008, 12828 TN 3/7 2005; **Trollhättan** *Trollhättan*, Garnviken 6467460, 1287670 LA 19/6 2005; **Trollhättan** *Trollhättan*, Trafikkanalen 6466600, 1293030 LA 16/6 2006, båda i en ny kvadrant (8BSV). Äldre fynd föreligger från minst 15 lokaler i främst västra delen av landskapet.

64. *H. megavulgatum* — stor hagfibbla. Inga nya fynd.

65. *H. neopinnatifidum* — pinnfibbla. Vanlig art med 19 nya lokaler. Tre nya kvadranter (6DSV, 8BSV och 8DNV).

66. *H. ornatum* — smyckefibbla. I landskapet sällsynt art som är ojämnt spridd i Syd- och Mellansverige. Ett nyfynd: **Mullsjö** *Sandhem*, Pinnahemmets slätteräng 6430080, 1387670 ABe 14/6 2004.

67. *H. phrygionium* — hetserydsfibbla. Sårbar (VU). Mycket sällsynt fibbla, känd från Småland och Västergötland, men inga nya fynd.

68. *H. plicatum* — rufsfibbla. Tidigare vittspridd i Västergötland, ett enda nyfynd. Förbisedd eller kraftigt minskande? Funnen på vägkant i **Svenljunga** *Hillared*, Åsental 6391500, 1340000 ABe & TN 8/7 2009.

Huskvarnafibbla *Hieracium pubicuspis* tagen i Utvängstorps kyrkby i stenig vägslänt Hagfibbla som är närstående den vanliga hagfibblan *Hieracium triviale* men med smalare blad. Foto Roland Carlsson.

69. *H. pseudodiaphanum* (*H. diaphanum*) — glandelfibbla. Har ändrat namn. Troligen inte så ovanlig. Fem nyfynd och två nya kvadranter (Hillared 6CNO och Gärdhem 8BSV).

70. *H. pubicuspis* — huskvarnafibbla. Sällsynt art som endast finns kring södra Vätterbygden i Västergötland, Småland och Östergötland. Tre nya lokaler varav

två i samma område: **Mullsjö Sandhem**, Träsåsen 6433100, 1381500 ABe 9/7 2005; **Mullsjö Utvängstorp**, Utvängstorps kyrkby 6436560, 1385960 ABe & TN 25/6 2005; **Karlsborg Mölltorp**, vägkant på Vaberget 6490130, 1420590 TN 25/6 2005.

71. *H. punctillaticeps* — bred guldkornsfibbla. Troligen ganska vanlig fibbla, spridd över landskapet. 9 nya lokaler och hela 6 nya kvadranter (Toarp 6CNO, Liared 7DSV, Bjurbäck 7DSO, Gökhem 8DSV, Sjögerstad 8DSO och Sävere 8CNO)

72. *H. punctillatum* — guldkornsfibbla. Inga nya fynd.

73. *H. resupinatum* — harpunfibbla. Inga nya fynd.

74. *H. schlyteri* — flockrufsibbla. Inga nya fynd.

75. *H. smolandicum* — smålandsfibbla. Troligen inte ovanlig i häraderna som gränsar till Småland, där fibblan har sitt huvudsakliga utbredningsområde. Två nya fynd och en ny kvadrant (Tranemo 6DNV): **Tranemo Tranemo**, Järphult 6373790, 1351110 ABe & TN 8/7 2009; **Ulricehamn Marbäck**, Kårdamm 6406480, 1356730 ABe & TN 24/6 2007.

76. *H. stibeophyllum* — mörk gnejsfibbla. En västlig art, känd från Västergötland och Bohuslän. Bedömd som sårbar (VU). Inga nya fynd, men dåligt eftersökt.

77. *H. subatronicens* — trubbfjällig glansfibbla. Inga nya fynd.

78. *H. subglaucovirens* — styv glandelfibbla. Sällsynt fibbla, ganska sällsynt även i grannlandskapen. Sårbar (VU). Två nya fynd: **Trollhättan Trollhättan**, 500 m SSV Trollhättans kyrka 6466640, 1293040 LA 19/6 2008; **Vänerns Vänerns**, Kvillen 6476850, 1306200 ABe, ABo & LA 14/6 2005. Detta ger två nya kvadranter (8BSV och 8CNV).

79. *H. subirriguum* — strimmig violfibbla. Inga nya fynd.

80. *H. subsimile* — vägfibbla. Inga nya fynd.

81. *H. trichelliceps* — klen rufsfibbla. Betraktades i *Calluna* 2003 som en form av *H. xanthostylum* men är nu accepterad som en egen art. Liknar mycket *H. xanthostylum* men skild genom nästan fullständig avsaknad av glandler på holkskäften, oftast längre holkhår och rikligare stjärnludd (gäller typrasen), smalare blad, klenare växt samt ljusare holkfjäll. Från Västergötland endast känd genom en gammal insamling från Alingsås (i UPS), men kan vara förbisedd.

82. *H. triviale* (*H. vulgatum*) — hagfibbla. Denna, den ojämförligt vanligaste fibblearten i södra Sverige, har tvingats byta namn. Hagfibbla har inte samlats konsekvent och belägg har tagits från endast 35 nya lokaler och i fyra nya kvadranter (6DNV, 7DSV, 7ENV och 8CSO), men uppgifter saknas endast från de sydligaste delarna av landskapet. Det beror nog helt på att dessa områden inte besökts av fibblesamlare.

83. *H. turbiniceps* — snurrfibbla. Inga nya fynd.

84. *H. xanthostylum* — grov rufsfibbla. Troligen en ganska vanlig art, spridd i landskapet och spridd även i övriga Götaland och i Svealand. Fyra nya lokaler påträffade. Se även kommentar till *H. trichelliceps* ovan!

Parkfibblor

H. exsulans. Funnen på en lokal: **Trollhättan Gärdhem**, Velandas säteri, vid dammen SO om gården 6460420, 1296020 LA 29/6 2005. Arten tidigare tagen NV om Velandas.

H. inquilinum. Nyfynd vid **Borås Borås**, Åhaga, S om Lillån 64018, 13296 KE 2005. Nyfynd även i **Trollhättan Troll-**

hättan, N om Nohab 6466540,1293290 LA 14/7 2005; *Trollhättan*, Olidans kraftverk 6466540,1292640 LA 14/7 2005; *Gärnhem*, Velanda säteri 6460470,1295950 LA 29/6 2005.

H. malacophyllum. Nyfynd: **Trollhättan** *Trollhättan*, 800 m SV kyrkan LA 2006.

H. mesopolioetricum. Tidigare endast känd från Nohaga park i Alingsås. Nyfynd: **Alingsås** *Alingsås*, Laggarebacksvägen ABe 7/6 2008.

H. semiornatum. Nyfynd: **Trollhättan** *Trollhättan*, S om Olidans kraftverk 6466550,1292640 LA 30/6 2006; ONO kraftverket 6466750, 1292970 LA 2/7 2006; vid Trafikkanalen 6466600, 1293030 LA 2/7 2006; **Lerum** *Stora Lundby*, Strandudden och Björbo huvde KH 2004.

H. striatisquameum. Gräsfröinkomling beskriven från Alingsås och funnen 2002 vid Sjötorp i Bollebygd. Ett nyfynd på en närliggande lokal: **Bollebygd** *Bollebygd*, Hultafors 6400690, 1315990 ABe & TN 8/7 2009. Fler nya fynd: **Trollhättan** *Gärnhem*, Velanda säteri, infarten 6460980,1295480 LA 25/7 2005; *Trollhättan*, N om kyrkan 6467310,1293310 LA 5/7 2006, några 100 m norrut även LA 8/6 2008.

Härtill har oidentifierade eller obeskrivna arter tillhöriga den västeuropeiska gruppen **H. maculatum** agg. samlats vid Gullringsbo i Lerum av KH 2004 och flerstädes kring kyrkan i Trollhättan av LA 2006.

Hieracium sect. *Bifida* — krattfibblor

Utmärkande egenskaper för hela gruppen är bl.a.: *Blad* gröna eller blågröna, ovan kala eller glest och ojämnt håriga, med

varierande form och tandning och pillik–killik bas. *Stjälkblad* 0–4. *Holkfjäll* ofta spetsiga och måttligt beklädda med hår och/eller glandler, i typiska fall med stjärnludd som är tydligt koncentrerat till holkbasen, men ibland med luddränder längs kanterna eller mer jämnt spritt. *Holkskaft* kala eller med glesa hår och/eller glandler. *Kronbräm* sällan cilierade. *Korgställning* vanligen relativt enkel med raka och långa, föga utspärrade grenar. *Habitat* i sol–halvskugga på företrädesvis stenbunden, torr och relativt basrik mark. Även på basrika hållmarker.

85. **H. acidolepis** (*H. acidotum*) — nålfibbla. Fibblan har ändrat namn. Tidigare endast ett fynd för denna i Östsvetrike ganska vanliga fibbla. Nyfynd på tre lokaler: **Habo** *Brandstorp*, Nätebäcken 6435670, 1403150 ABe 8/6 2007; **Karlsborg** *Mölltorp*, Knäppet 6491930, 1420230 ABe 15/6 2006 och *Udenäs*, Bölets ängar TN 2005. Två nya kvadranter 7ENV och 8ENV.

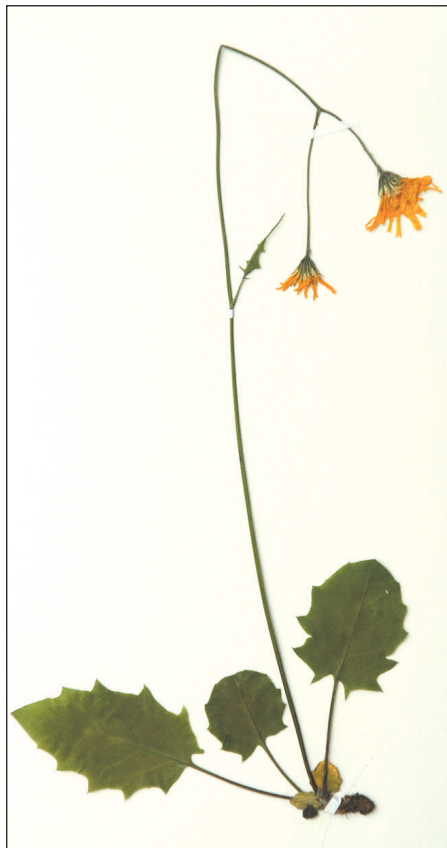
86. **H. basifolium** — stänkfibbla. 15 fynd av denna ganska vanliga art. En ny kvadrant (8BSV).

87. **H. caesiflorum** — pryddlig tallfibbla. Vanlig i östra Sverige, tidigare sällsynt i Tiveden. Två nyfynd och en ny kvadrant (Velinga 7DNO): **Tidaholm** *Velinga*, Sjogerdala 6441230,1390340 ABe 20/6 2009; **Karlsborg** *Udenäs*, Bölets gård 6499360, 1425150 ABe 15/6 2006.

88. **H. caesiomurorum** — zebrafibbla. 8 fynd av denna tidigare vanliga art. En ny kvadrant (Trollhättan 8BSV).

89. **H. caesionigrescens** — blåsvart hållfibbla. Inga nya fynd.

90. **H. canitosum** — stofffibbla. Hotad art, som är sårbar (VU) med en äldre utpostlokal på Kinnekulle av denna i östra Sverige från Småland till Södermanland sällsynta fibbla.

Prydlig tallfibbla *Hieracium caesiiflorum* samlad i skogsbryn mot väg i Velinga, Sjogerdala. Foto Roland Carlsson.

91. *H. exaltans* — räfsfibbla. Ganska sällsynt i Västergötland, vanligare i Värmland och Mälardalen. Ett nytt fynd: **Vänersborg Västra Tunhem**, 1 km NNV Tunhems kyrka 6471250, 1300200 LA 22/6 2008. Kan vara mycket svår att skilja från skuggmodifieringar av *H. basifolium* varför utbredningen är något osäker.

92. *H. farinaceum* (Stenstr.) Dahlst. — mjölfibbla. Ny för Västergötland. *Blad*:

gulaktigt gröna, ofta violettanlupna, ovan kala. *Stjälkblad*: 0–1, tätt stjärnhårigt. *Holkfjäll*: 10–11 mm, utdraget smalspetsade, åtm. de inre sylspetsiga, svartgröna. *Holkgländer*: täta, påfallande oliklånga, delvis långa, grova, brunsvarta. *Holkhår*: 0. *Holkstjärnhår*: mot basen sparsamt-täml. rikligt spritt, f.ö. 0; spetstofs saknas. *Holkskaft*: med rikliga-täta glandler. *Märke*: tätt prickigt. *Kronbräm*: kalt. *Korgställning*: sammansatt med måttligt utspärrade och bågböjda grenar; akkladium kort-medellångt. *Utbredning*: Sällsynt i Värmland och på någon lokal i angränsande landskap, sårbar (VU). **Skövde Ler-dala**, Åbod 6484260, 1377540 ABe 6/7 2005

93. *H. grophosum* — grov stenfibbla. Inga nya fynd.

94. *H. lacerifolium* (Almq. ex Stenstr.) Dahlst. — trasfibbla. Ny för Västergötland. *Blad*: gröna, smalt lilaskaftade, ± kala, till formen extremt variabla men alltid djupt, ofta dimorft tandade-flikiga, nästan alltid med på det smala skaftet långt nedstigande smala bladflikar eller skaftade bladlika bihang. *Stjälkblad*: 1, brett lansettlikt med något utdragen spets, föga stjärnhårigt. *Holkfjäll*: 11–12 mm, medelbreda, smaltrubbiga-kortspetsiga, täml. ljus olivgröna. *Holkgländer*: täta, medellånga, grova, gula-gulbruna. *Holkhår*: 0. *Holkstjärnhår*: täml. rikligt – mycket rikligt. Längs fjällkanterna med breda men otydligt avgränsade och ibland osammanhängande luddränder. Därtill med gråfiltad bas och mycket tät och yvig spetstofs. *Holkskaft*: kalt eller med glesa glandler. *Märke*: ± rent gult. *Kronbräm*: kalt. *Korgställning*: måttligt sammansatt, långgrenig med grova, ± raka, föga utspärrade grenar och långt akkladium. *Övrigt*: En särpräglad och i allmänhet lätt igenkännlig art. *Utbredning*: Från Sm till Hls men med tyngdpunkt

Trasfibbla *Hieracium lacerifolium* samlad på en av dess nya lokaler vid grönstensberg i Brandstorp, Nätebäcken. Foto Roland Carlsson.

i de östra Mälardalslandskapen. Två nya lokaler i Västergötland: **Habo Gustav Adolf**, Fagerhult 6431060, 1400040 ABe 8/6 2007; **Habo Brandstorp**, Nätebäcken 6435730, 1403200 ABe 8/6 2007.

95. *H. laeticolor* — klen färgfibbla. Inga nya fynd och således alltså tveksamt om denna tillhör Västergötlands flora.

96. *H. longimanum* — färgfibbla. Inga nya fynd.

97. *H. maculosum* — fläckfibbla. Två nyfynd av denna i landskapet ovanliga art: **Karlsborg Udenäs**, Bölets ängar

6500040, 1424750 ABe & TT 2/7 2004 och strandklippor innanför Ombo öar TT 2004.

98. *H. molybdinum* — molybdenfibbla. Troligen ganska vanlig i Västsverige. 8 nya fynd och i två nya kvadranter (Bjurback 7DSO och Forshem 9DSV).

99. *H. nigranticeps* — mörk krattfibbla. Sällsynt fibbla, som är känd från Dalsland och Värmland med en enda lokal i Västergötland. Bedömd som sårbar (VU) och bör eftersökas i Göta älvdalen.

100. *H. opeatodontum* — mångtandad hållfibbla. Sårbar (VU), spridd i västra Svealand med ett par utposter i Västergötland. Inga nya fynd men bör eftersökas.

101. *H. pendulum* — slokfibbla. En i landet vittspridd art som i landskapet finns sällsynt i norra Skaraborg. Ett nyfynd (eller nästan återfynd): **Karlsborg Udenäs**, Bölets gård 6499510, 1425420 ABe 15/6 2006 (tidigare tagen i Bölets ängar 1934).

102. *H. plumbeum* — blyfibbla. Sällsynt på basrika klippor, spridd över landskapet liksom över större delen av Sverige. Två nyfynd: **Vänersborg Västra Tunhem**, Halleberg vid Draget 6475550, 1302120 LA 23/6 2007; **Götene Källby**, Järneklev 6491990, 1355270 ABe 11/6 2005, en ny kvadrant (8DNV).

103. *H. porrigens* — marmorfibbla. Östsvensk art, liksom den förra sällsynt på basiska klippor och torrmarker men endast i östra Skaraborg. Tre nyfynd och en ny kvadrant (Sandhem 7DNO): **Mullsjö Sandhem**, Pinnahemmet 6429850, 1387680 ABe 17/6 2005; **Skövde Sjögerstad**, Nohlmarken 6469610, 1383980 ABe 6/7 2005; **Skövde Lerdala**, Åbod 6484340, 1377470 ABe 14/7 2007.

104. *H. prolixum* — krattfibbla. Östsvensk art, som är ganska sällsynt i landskapet. Ett nyfynd och ett återfynd: **Laxå**

Finnerödja, Grönlid 6532160, 1424910 ABe 20/6 2005; Björsgården 6531120, 1422310 ABe 20/6 2005, vid Björsgården tagen 1923 av J. A. O. Skärman (S).

105. *H. psepharum* — smal krattfibbla. Sällsynt men vittspridd art. Två nyfynd: **Alingsås** *Alingsås*, Laggarebacksvägen 6430400, 1304820 ABe 7/6 2008; **Gullspång** *Hova*, Mälltorp 6533750, 1408070 ABe 20/6 2005. (Tidigare fynd finns från andra lokaler i dessa socknar).
106. *H. ravidum* — stenfibbla. Sällsynt fibbla, spridd i Västergötland, vanligare i östra Sverige. En ny lokal och ett möjligt återfynd, en ny kvadrant (Fors hem 9DSV): **Götene** *Fors hem*, Fjällstugan 6505710, 1367460 ABe 20/6 2007; **Karlsborg** *Mölltorp*, Vabergets gård 6490790, 1421010 ABe & TN 25/6 2005, tagen på Vaberget (i vid mening) 1934 av G. Haglund (S).

107. *H. ravusculum* — tennfibbla. Inte så ovanlig i Östergötland och Småland med en utpostlokal på Hunneberg. Den saknas i nyckeln över hagfibblorna (som den tidigare räknats till). Lägg till den i nyckelgrupp G som: 0 Holkstjärnhår mycket rikligt, vilket ger en gråfildat bas, stjälkblad 1–2 = *H. ravusculum*; 0 Holkstjärnhår inte så rikligt = 1.

108. *H. sarcophyllum* — fetfibbla. En i västra Sverige vanlig art. 8 nya lokaler men inga nya kvadranter.

109. *H. scandinavium* — tallfibbla. Ganska vanlig fibbla på rikare marker. Finns i Syd- och Mellansverige. 11 nya lokaler.

110. *H. sinuosifrons* — lysfibbla. I Västergötland en sällsynt fibbla, vanligare i östra Sverige från Småland till Hälsingland. Två lokaler på Vaberget som nog bör räknas som återfynd: **Karlsborg** *Möll-*

torp, Klinten 6491340, 1421470 ABe 15/6 2006; Bygget 6494920, 1421190 ABe & TN 25/6 2005, tagen på Vaberget 1934 av G. Haglund (S).

111. *H. stenolepis* — hållfibbla. Inga nya fynd.

Citerad litteratur

- Gärdenfors, U. (red.) 2005: *Rödlistade arter i Sverige 2005*. ArtDatabanken, SLU. Uppsala.
- Karlsson, Th., Stenberg, L. & Tyler, T. 2005: Skogs- och hagfibblor i nässjötrakten i åttio års perspektiv. *Svensk Bot. Tidskr.* 99: 187–208.
- Karlsson, Th. & Tyler, T. 2006: Svenska namn på sydsvenska fibblor. *Svensk Bot. Tidskr.* 100: 34–52.
- Tyler, T. 2003: Västergötlands skogs- och hagfibblor. *Calluna* 20(2, 3).
- Tyler, T. 2004: Skogs- och hagfibblor i Bohuslän, Göteborgsområdet och Dalsland. *Vri vrånge* 22: 1–4.
- Tyler, T. 2005: Hökfibblor i Mälardalskapen. *Daphne* 16(2).
- Tyler, T. 2006a: Skogs-, hag- och krattfibblor. *Värmlandsfloran* (3, 4).
- Tyler, T. 2006b: Patterns of morphometric variation and a new supraspecific classification of apomictic taxa of *Hieracium* (Asteraceae) from Denmark and southern Sweden. *Plant. Syst. Evol.* 261: 39–88.
- Tyler, T. 2006c: Om konsten att beskriva och bestämma en fibbla. *Svensk Bot. Tidskr.* 100: 19–33.
- Tyler, T. 2007: Herbarium Hieraciorum Sueciae Virtuale — digitala bilder på Sveriges fibblor. *Bot. Notiser* 140(4): 43–47.
- Tyler, T. & Bertilsson, A. 2009. *Hieracium* (Asteraceae) of subalpine Dalarna, Sweden, revisited: decline in species richness attributable to both forestry and overgrowth. *Nord. J. Botany* 27: 419–424.

Stallbacka industriområde i Trollhättan har en okänd ”blomsterrabatt”

Anders och Karin Bohlin

Halltorpsgatan 14, 461 41 Trollhättan, anders.bohlin@telia.com

Sommaren 2008 uppmärksammade Lilian Clevfors oss på att det finns ett flertal ovanliga växter på Stallbacka. Då hon visade oss sommarbinkan och purpurknippnoten väcktes vårt intresse.

Under 1970- och 80-talen besökte vi mest området öster om fabrikena för att titta på de stora mängderna av klockgentiana som växte i den, fram till dess, hävdade suboceaniska fuktängen. Fältgentiana *Gentianella campestris* sågs där senast 1968 och klockgentianan *Gentiana pneumonanthe* sågs så sent som 1990. Det var på den tiden det enda som lockade en botanist till detta område där fabriksröken låg tjock över nejden. Nu har buskar och älggräs tagit överhand i fuktängen och klockgentianan är inte sedd där på många år.

Bland industriverksamheten på området kan nämnas Ferrolegeringar AB som började sin verksamhet år 1913, dit malmer från främmande länder och kontinenter har transporterats, genom åren mest krommalm, men även malmer av vanadin, wolfram, mangan och molybden. Kalksten har också varit viktig för metallframställningen. Transporterna har kommit såväl sjövägen som landvägen med järnväg och lastbil till hamnområdet.

Ferrolegeringsverkets verksamhet upphörde år 1983. Under senare år har även stora mängder av metallskrot hanterats i området. I södra delen av industriområdet har Västsvenska Lantmän haft en anläggning för hantering av jordbruksprodukter och norr om det undersökta området finns de stora fabrikena Volvo-Aero och SAAB.

Det finns således förutsättningar för tillförsel av främmande fröer till Stallbacka, dessutom har stora mängder kalkdamm påverkat markkemin.

Sommaren 2009 har vi ofta exkurerat i området, en attrik remsa längs Göta älv, såväl enskilt som med grupper från föreningar, och ett flertal mer eller mindre exotiska kärlväxter har noterats. Bland dessa bör två nämnas särskilt: spretklint *Centaurea diffusa* (Herloff 2009, Bohlin 2010) och *Hieracium nemorivagum* (sect. *Sabauda*, savojfibblor); det. T. Tyler 2010. Endast ett fåtal fynd av savojfibblor har gjorts i Sverige, och från Västergötland är denna sydliga fibblegrupp aldrig tidigare rapporterad. I övrigt kan nämnas:

<i>Calystegia sepium</i>	Snårvinda
<i>Centaurea jacea</i>	Rödklint
<i>Centaurea stoebe</i>	Sandklint

Centaurium pulchellum
Chaenorhinum minus
Clematis vitalba
Convolvulus arvensis
Conyza canadensis
Dianthus armeria
Epipactis atrorubens
Epipactis helleborine
Erigeron annuus
Linaria repens
Medicago sativa ssp. *falcata*
Melilotus albus
Oenothera rubricaulis
Ononis spinosa ssp. *maritima*
Petrorhagia prolifera
Phleum pratense ssp. *serotinum*
Reseda lutea
Rosa virginiana
Sambucus racemosa
Sanguisorba minor ssp. *minor*
Securigera varia
Viburnum lantana
Viburnum opulus

Dvärgarun
 Småsporre
 Skogsklematis
 Åkervinda
 Kanadabinka
 Knippnejlika
 Purpurknipprot
 Skogsknipprot
 Sommarbinka
 Strimsporre
 Gullusern
 Vit sötväppling
 Pricknattljus
 Puktörne
 Hylsnejlika
 Vildtimotej
 Gulreseda
 Glansros
 Druvfläder
 Pimpinell
 Rosenkronill
 Parkolvon
 Olvon

Exkursion i augusti 2009 på Stallbacka med botanister från Göteborg. Foto Karin Bohlin. (Ovan)

Sommarbinka *Erigeron annuus*. Foto Karin Bohlin. (Nedan)

Citerad litteratur

- Bohlin, A: 2010. Spretklint i Västergötland. *Svensk Bot. Tidskr.* 104(1):44.
- Herloff, B. 2009. Tillägg till Västergötlands flora, *Calluna* 26(4):2–31.

Blommor i bondebygd

Anders Bohlin

Halltorpsgatan 14, 461 41 Trollhättan, anders.bohlin@telia.com

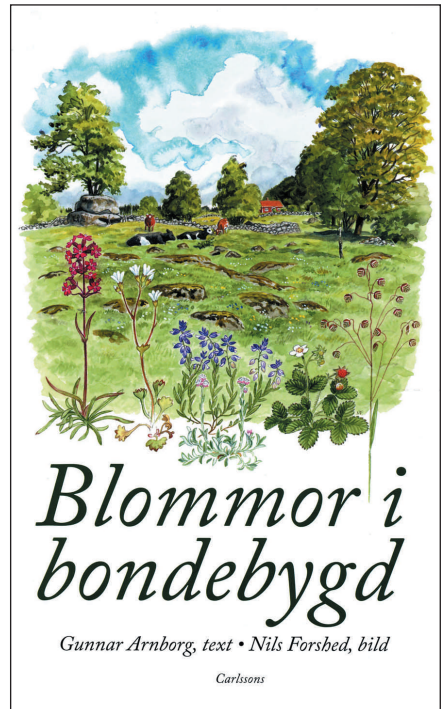
Gunnar Arnborg har gjort det igen!

En kulturhistorisk bok som behandlar gamla Västergötland, den här gången om växterna i odlingslandskapet och deras västgötska namn. Han har inte bara tagit med de folkliga namnen på växterna, utan skriver också om närnaturen, folketro och naturlyrik.

Att han har gått grundligt tillväga framgår av att referenslistan omfattar hela 300 titlar, och den vackra boken, som är konstnärligt och vetenskapligt illustrerad med Nils Forsheds utomordentliga akvareller, omfattar totalt 365 sidor.

Utgångspunkten har varit floran i Skölvene socken i Herrljunga kommun och de gamla skolherbarierna som vittnar om hur landskapet har skötts och sett ut under de senaste 100 åren och förändringarna i floran på grund av detta.

Linné noterade provinsiella växtnamn under sina resor i Sverige och speciellt i norra Dalsland på sin resa hem från Västergötland 1746. Sten-Bertil Vide ställde samman de sydsvenska växtnamnen i en bok 1966. Elias Fries skriver i sin *Kritisk ordbok över svenska växtnamnen* 1880 att man inte onödigtvis skall ändra på de officiella svenska växtnamnen, en princip som vi nu har försökt att följa i "Arbetsgruppen för svenska växtnamn". Det är en helt annan sak. De provinsiella växtnamnen är kulturhistoria och bär på landskapets själ och är förknippade med

det västgötska idiomet. ”De låter så gött”. Eftersom vi inte fick plats med sådana namn i *Västergötlands Flora* 2002, utgör denna bok ett trevligt komplement i det avseendet.

Denna bok har flera dimensioner. Ett fint språk, inslag av naturlyrik och vackra bilder bidrar till att boken är trevlig att hantera.

En vacker bok om Tjörn

Birgitta Herloff

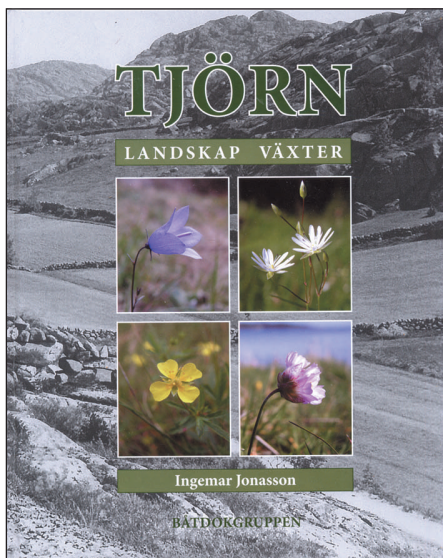
Skepparegången 6, 413 18 Göteborg,
birgitta.herloff@gmail.com, birgitta.herloff@bredband2.com

Ute lyser snön vit på taken men gråbrun på gatorna. Januarikylen håller i sig och jag längtar till vår och sommar. När jag bläddrar i den vackra boken *Tjörn landskap växter* av Ingemar Jonasson får längtan ett nytt mål utöver de gamla vanliga. Jag vill åka till Tjörn och se alla de platser jag inte redan besökt där!

Ingemar har varit sommarboende på Tjörn sedan början av 1940-talet och det framgår med all tydlighet att han älskar denna ö. Han berättar barn- och ungdomsminnen därifrån och beskriver målade hur landskapet förändrats under det senaste halvsekle. De flesta småjordbrukerna har försvunnit och därmed mycket av den flora som var typisk för det småstyckade landskapet. I boken ger Ingemar några exempel på förändringarna. Gamla fotografier visas vid sidan av nytagna — och ibland av teckningar gjorda av författaren — från exakt samma punkt. Platserna har blivit igenvuxna eller bebyggda.

Från 1950-talet har Ingemar botaniserat på Tjörn och under arbetet med den kommande landskapsfloran över Bohuslän har han varit distriktsansvarig för Tjörn och också inventerat i stort sett hela ön, där han gjort många fina botaniska fynd. Han kan sin ö!

Huvuddelen av boken innehåller beskrivningar av 53 besöksvärda områden. Här tas i korta texter upp platsens bo-

taniska sevärdheter men ofta också dess geologi, kulturhistoria med mera.

Boken är rikt illustrerad med fotografier av landskap och växter, kartor och — vilket anstår den konstintresserade Ingemar — målningar och teckningar av bohuslänska konstnärer.

Jonasson, I. 2009. *Tjörn landskap växter*. Båtdokgruppen.

Boken finns att köpa för 325:– från Båtdokgruppen, Box 111, 471 22 Skärhamn.

Botaniska Föreningen i Göteborg 90 år — jubileumsfest 11 december 2009

Gunnar Weimarck

Kullstigen 5, 436 40 Askim, weimarck@telia.com

Botaniska Föreningen i Göteborg, BFiG, konstituerades den 19 december 1919. Nittioårsjubileet firades med en fest den 11 december 2009, så nära det exakta datumet som det var praktiskt möjligt. Under hösten arbetade en planeringsgrupp, som bestod av ordföranden Gunnar Weimarck (tillika redaktör för *Calluna*), sekreteraren Erik Ljungstrand och hedersledamoten Lars Arvidsson, för att jubileumsfesten skulle bli en lyckad tillställning med föredrag och förtäring. Eftersom "Botanikhuset" vid Carl Skottsbergs Gata inte kunde tillhandahålla lämplig lokal för samling efter föredraget valde vi att låta hela festen äga rum på Naturhistoriska museet, där alla behövliga faciliteter fanns att tillgå. Professor Per Magnus Jørgensen, Bergen, inbjöds att hålla föredrag med titeln *Gunnerus och Linné – två tvillingsjälar*.

Efter välkomstglögg med tillbehör i foajén samlades vi i föreläsningssalen en trappa upp i museets nyare del. Efter ytterst förkortade formella förhandlingar hade ordföranden (alltså jag som skriver detta) glädjen att förmedla tre hedersutmärkelser till högt förtjänta medlemmar av BFiG.

Först vände jag mig till Ingvar Bergström. Jag konstaterade att BFiG utan tvivel är unik i Sverige genom sin omfattande exkursionsverksamhet. År 2009 ar-

rangerades inte mindre än 26 exkursioner i föreningens regi med sammanlagt 530 deltagare — de 18 vandringarna under De Vilda Blommornas Dag oräknade. Ingvar Bergström har genom många år lagt ett stort arbete på att i det fördolda organisera allt detta. Styrelsen tackar honom med hedersutmärkelsen minipress — eftersom insatserna i så stor utsträckning gjorts i lönn har vi valt en minipress gjord av *Acer platanoides*. Den tillägnades alltså Ingvar Bergström för *framstående bidrag till verksamheten inom Botaniska Föreningen i Göteborg, särskilt dess exkursionsprogram*.

Därefter vände jag mig till Anders Bertilsson. Bland annat sade jag att enligt BFiG:s stadgar § 1 vår uppgift är att "uppmuntra och främja studiet av botaniken, enkannerligen i västra Sverige". Västergötlands flora har utforskats och resultaten har publicerats dels i den förnämliga boken som heter just *Västergötlands flora*, dels i kompletterande utgåvor både som CD och i tryck. Väl medveten om att ett sådant storverk ju inte är en enda persons verk har styrelsen valt att föreslå föreningen att utse Anders Bertilsson, som har varit alldeles särskilt drivande i floraarbetet och som också har gjort västsvensk botanik stora tjänster på andra sätt, som ny hedersledamot i BFiG. Förslaget fick ytterligare stöd av Anders

Bohlin, som yttrade sig från auditoriet. De närvarande godkände med entusiasm styrelsens förslag, och Anders Bertilsson var därmed utsedd. Motivet är *dels hans avgörande insatser för fullbordandet av projektet Västergötlands flora, dels också hans mångåriga verksamhet inom Skaraborgs län som exkursionsledare för oss västsvenskar.*

Slutligen vände jag mig till ytterligare en person, en som för mer än 30 år sedan ägnade sig åt floran på Halleberg och Hunneberg, och vars arbete lade grunden till den floristiska inventering av Västergötland i dess helhet som är aktuell i dag: Anders Bohlin. Utöver dessa insatser och hans mångåriga engagemang för naturvården i Älvsborgs län nämnde jag hans expertis inom svampforskningen. Jag påminde också om att det är ett konsortium vi har att vara tacksamma för: hustru Karin är en mycket betydelsefull partner i sammanhanget. BFiG har särskild anledning att uppskatta Anders Bohlins framgångsrika främjande av samarbetet mellan Västergötlands Botaniska Förening, vars ordförande han är, och BFiG. Så är tidskriften *Calluna*, som startades för 25 år sedan som västgötarnas medlems-tidskrift, nu gemensam för de båda föreningarna. Jag föreslog därför å styrelsens vägnar BFiG att utse Anders Bohlin som hedersledamot i föreningen. Åter godkände de närvarande med entusiasm styrelsens förslag, och Anders Bohlin blev därmed hedersledamot av BFiG. Motivet är *dels hans stora insatser som florasutforskare och mykolog i Västsverige, dels hans mycket värdefulla initiativ för samarbetet mellan Västergötlands Botaniska Förening och Botaniska Föreningen i Göteborg.*

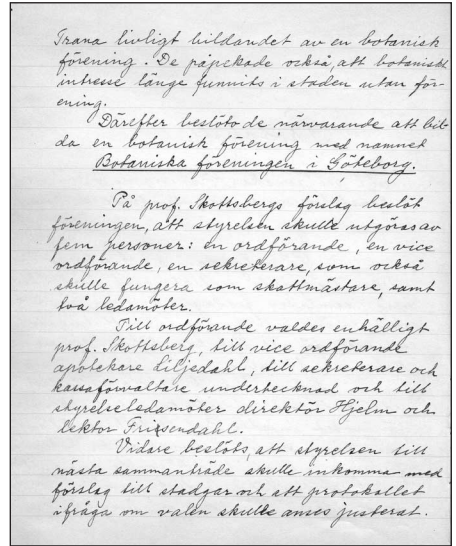
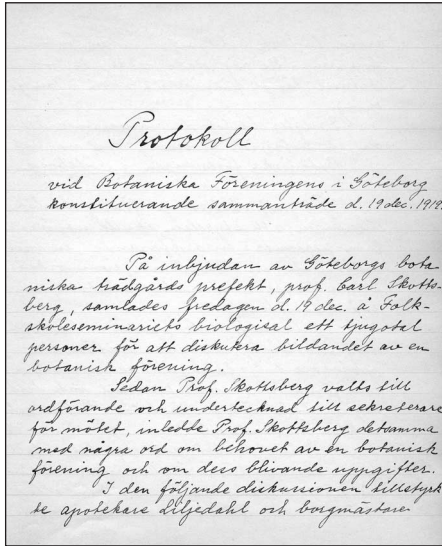
Så var det då dags att ge ordet till kvällens föredragshållare professor Per Magnus Jørgensen, Bergen, som berättade för oss om *Gunnerus och Linné — två tvill-*

ingsjälär. En viktig källa till kunskapen om deras relationer är de brev de utväxlade. Av 46 kända brev är 45 bevarade, de till Linné i Linnean Society i London, de till Gunnerus i Gunnerusbiblioteket i Trondheim.

I maj 1761 fick Linné ett första brev från Gunnerus, biskop i Nidaros (Trondheim) sedan 1758. Brevskrivaren, som var obekant för Linné, meddelade ett antal biologiska iakttagelser och erbjöd blygsamt Linné mer information om denne så önskade. Linné svarade först ett drygt år senare men var då positiv, gladde sig åt att Gud ämnat en man att studera naturen i dessa fjärran nordliga regioner och föreslog Gunnerus att använda sig av sina präster för att lösa uppgiften (något Gunnerus gjorde till den grad att han blev anklagad för misskötsel av sina församlingar!). Brevväxlingen fortgick till Gunnerus död 1773; de båda träffades aldrig personligen.

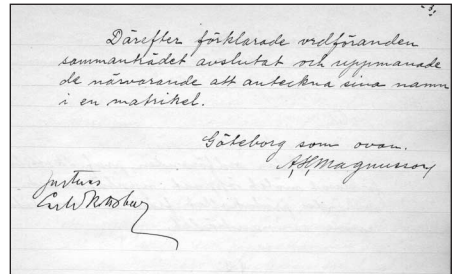
Föredragshållaren ville belysa vem denne biskop Johan Ernst Gunnerus var genom att börja med föräldrarna. Fadern Rasmus Gunner (latiniserat Erasmus Gunnerus) var född omkring 1680, kanske i Göteborgstrakten av skotska invandrare; efterforskningar i arkiv har varit resultatlösa. Han var militärläkare och så småningom stadsfysikus i Christiania (Oslo). Modern var skotska. Den blivande biskopen föddes 1718 och blev faderlös 1732, något som medförde ekonomiska problem för familjen, men han fick ett kungligt stipendium 1742 för teologiska studier utomlands. I Halle lämnade han teologin till förmån för filosofin och flyttade efter några år till Jena som universitetslärare i folkrätt och som författare till böcker om natur- och folkrätt samt om dogmatik.

År 1754 blev Gunnerus erbjuden en befattning som prost i Danmark, men han var inte prästvigd och hade gett upp

prästbanan. Däremot blev han extraordinarie professor i teologi i Köpenhamn. Förutom över teologi föreläste han över logik, metafysik, hebreiska och folkrätt, något som uppskattades mera av studenterna än av professorskollegorna. Till sin häpnad blev han av kungen utnämnd till biskop i Nidaros stift 1758. Själv uppfattade han utnämningen som en förvisning. Emellertid fann han sig ha kommit till en livaktig vetenskaplig miljö. Han tog del i grundandet 1760 av ett vetenskapligt sällskap, som efter en tid utvecklades till Det kongelige norske videnskabers selskab och vars förste utländske medlem blev Carl von Linné 1766.

Gunnerus, som aldrig studerat botanik och zoologi, blev nu naturintresserad — han tycktes ”ha upptäckt Gud i Naturen”. Detta framhöll han redan i sitt herdabrev. Märkligt nog började han skriva en flora, Norges första. Föredragshållaren var övertygad om att *Flora Norvegica*-projektet var ett utslag av Gunnerus norska nationalkänsla. Den tyske naturforskaren Christian Oeder hade nämligen besökt

den nyutnämnde biskopen 1758 för att samla material till projektet *Flora Danica*. Visst måste det ha känts onödigt att en tysk skulle utforska norska växter för ett danskt verk? Idén att skriva och låta trycka en norsk flora meddelade Gunnerus först 1764 till Linné. Därefter utbytte de båda många synpunkter på bland annat florainkomlingar, medicinalväxter, namnsättning och systematik; ibland slutade diskussionerna i oenighet. Ätminstone några av de elva norska studenter som besökte Linné hade rekommenderats honom av Gunnerus.

Protokollet från konstitueringen av Botaniska Föreningen i Göteborg den 19 december 1919. (Vänstersidan)

De blivande hedersledamöterna Anders Bohlin och Anders Bertilsson träffas i foajén tillsammans med Karin Bohlin. Foto Ingrid Ljungstrand. (Närmast till vänster)

Både Gunnerus och Linné hade tydligen utbyte av kontakten dem emellan. Gunnerus var ju inte naturvetare och behövde Linnés stöd och kommentarer. Just detta var säkert värdefullt för Linné, som fick en framstående person utan förutfattade meningar att testa sina nya tankar om systematik på. Linné fick också tillgång till material från en utforskad och svårtillgänglig del av världen. Båda såg sin uppgift som ett religiöst uppdrag; Gunnerus var tydlig på den punkten både i herdabrevet och i Florans förord. Linné å sin sida berömde Gunnerus i översvallande ordalag och skrev att endast denne kände Guds båda uppenbarade böcker: Bibeln och Naturen. Föredragshållaren hade funnit starka skäl att beteckna de båda som tvillingsjälar. Deras vänskap, hela tiden på avstånd, var unik och hade stor betydelse för den naturhistoriska utforskningen av deras båda länder, avslutade han.

Efter det mycket uppskattade föredraget avtackades föredragshållaren dels med ett exemplar av Gustaf Bernströms föreningshistorik *En frisk och blomstrand*

perenn, dels med ett pennset från Ballograf med BFiG:s logotyp.

Sedan ägnade vi oss grundligt åt den framdukade buffén en trappa ner. Under måltiden underhöll vid flera tillfällen sånggruppen Pistillerna, fem kvinnor med mångårig anknytning till botanisk verksamhet i Göteborg. Dessutom förekom allsång vars texter delades ut runt borden. Bland annat skildrade de botanisk personhistoria från föreningens tillkomst till allra senaste tid. Jag återger ett urval av dessa "tillfällighetsverser", som jag tycker förtjänar ett bättre öde än att bara försvinna och bli bortstädade som pappersskräp efter festens slut. De är skrivna vid olika tillfällen av Birgitta Herloff; Annica (Andréasson) Nordin är hennes medförfattare till *Exkursionsvisan*.

I mitt hälsningsanförande påminde jag om att det om bara ett par dagar skulle vara 90 år sedan Botaniska Föreningen i Göteborg grundades. Den 19 december 1919 samlades 25 herrar på initiativ av den nyligen tillträdde prefekten för Göteborgs botaniska trädgård, Carl Skottsberg. När de åtskildes fanns BFiG.

Stiftarna var faktiskt bara män. Den första kvinnan blev emellertid medlem redan efter någon månad. Det var Emma Jacobsson, dr. phil. och hustru till den blivande landshövdingen Malte Jacobsson. Utöver Skottsberg var ytterligare några av stiftarna universitetsutbildade biologer. I övrigt var en stor mängd yrken representerade, och föreningens medlemmar var alltså redan från början till övervägande del amatörbotanister, och så är det ju än i dag. (Inom parentes sagt: amatör innebär någon som älskar något och är inte alls detsamma som dilettant, klåpare. Inom sitt specialintresses område är inte sällan amatörbotanisten betydligt kunnigare än den som har någon del av botaniken som sitt yrke!)

I övrigt kan man läsa om vad som tilldragit sig i BFiG under de första 70 åren i Gustaf Bernströms förnämliga bok *En frisk och blomstrande perenn* från 1989. Under de 20 åren som följde därefter fram till i dag har föreningen fortsatt sin

verksamhet ungefär i samma riktning som förut. Mångfalden av ämnen för föredragen har förblivit stor och ger medlemmarna en botanisk kunskapsbredd som är avsevärd. Exkursionsverksamheten har utvecklats betydligt på senare år, och den som så småningom kommer att skriva fortsättningen av föreningens historia kan glädja sig åt att få tillgång till mycket fylligare styrelseprotokoll och föredragsreferat än förr. Jag framförde här ett särskilt tack till sekreteraren Erik Ljungstrand. Fröet till den nya Bohuslänsfloran grodde inom BFiG i slutet av 1992, och den snabbt växande plantan skoldes ut i egen kruka 1993. Samarbetet med västgötaföreningen bland annat om medlemstidskriften *Calluna* är ett stort glädjeämne.

Även om flertalet medlemmar som sagt har varit och är amatörbotanister, så har faktiskt alla ordförande varit proffs. Under de 20 åren efter *Perennen* har vi varit fyra som svingat klubban: Ingvar

Professor Per Magnus Jørgensen berättar om tvilling-själarna Gunnerus och Linné. Foto Gunnar Weimarck. (Vänstersidan)

Pistillerna vid sitt första framträdande, en 1700-talspastoral apropå dagens föredrag. Foto Ingrid Ljungstrand. (Överst till vänster)

Kvällens toastmaster Lars Arvidsson i aktion. Hitom honom Evastina Blomgren, därbortom Anna Weimarck, Per Magnus Jørgensen, Karin Bohlin, Gunnar Weimarck, Gerd Jørgensen och Anders Bohlin. Foto Ingrid Ljungstrand. (Nederst till vänster)

Nordin avslutade sin andra ordförandeperiod 1990, då Åslög Dahl som första kvinna tog över. Hon i sin tur lämnade över till Lars Arvidsson, som trädde in för en andra ordförandeperiod 1999 och som avlöstes av mig, Gunnar Weimarck, 2004.

Jag tackade avslutningsvis alla medarbetare inom och utom styrelsen, som gemensamt hade gjort festen möjlig att genomföra, och alla, som genom sitt medlemskap bär upp föreningen. Jag hoppades att dess framtid månne vara ljus.

Föreningens mångåriga ordförande, hedersledamot m.m. Ingvar Nordin yttrade sig flera gånger under kvällen. Tack framfördes av de båda nyvalda hedersledamöterna.

Botaniska Föreningen i Göteborg 90 år Melodi: Möte i monsunen

*Från Robinsonön kom Carl Skottsberg till
Botan
kallad genom stadsfullmäktigebeslut
för att trädgår'n bygga upp enligt egenhändig
plan.
Nittonhundranitton blev det grävdebut.*

*Botanisk förening fanns ej i våran stad
trots att Valborg Holmertz tappert kämpat på.
Så Carl Skottsberg kallade herrklubbsgubbs
i långan rad
för att konstitutionering föreslå.*

*Och det gick ju vägen det vet vi var och en
som har samlats här till 90-årskalas.
Så låt oss nu dröja kvar vid en tid förliden men
först vi höja skall för Calle våra glas!*

Som ordförande verka' han i trettio år
Och se'n blev det faktiskt ganska turbulent:
maktkamp, ovänskap och strid; drabbningen
gav svåra sår.

Bertil Lindquist blev föreningens regent.

Se'n gick verksamheten igen sin gilla gång
men vid sidan av fanns det en hemlig klubb.
När prestigen sattes högst så blev hyddan
alltför trång,
det blev omöjligt att samla rubb och stubb!

Men tiden och döden kan läka alla sår,
och när Vilhelm Gillner valdes sextiotre
till ordförande så kom nya medlemmar vart år.
Månget föredrag blev stor publiksuccé.

Succén bara ökade när Ingvar Nordin
trädde till år sjuttiofem en första gång.
Ett för många välkänt rim på Nordin är
ett glas vin
så vi skålar i ett avbrott i vår sång!

När åtta år gått var det dags att trappa ner
för Nordin (som dock kom åter än en gång).
När Lars Arvidsson tar vid, han rätt ofta
oss förser
med ett smittsamt skratt – han är en glad
garçon.

När sjuttio år gått gamla vanor övervinns.
Ja, en ordförandetradition blir vänd.
Vår förening hade gått ifrån noll till hälften
kvinns.

Åslög Dahl blev kronan uppå denna trend!

Se'n åter den glade garçon en ätra' tron
och nu Gunnar Weimarcks humor glädje ger!
Ock' i medlemmarnas led fanns det många
stor kanon.
I historiens djup vi åter blickar ner.

Med Bohusläns flora, upplaga ett och två,
Harald Fries i våra hjärtan satt sig fast.
Högst formell även i fält, strikt med käpp
och paletå,
outtröttlig, dominant entusiast.

En fröpänsens hjälte i sanning var Carl Blom,
som på ruderatmark tillbringa' sitt liv,
ordnade herbariet, ökade vår kännedom
om i stort sett nästan varje adventiv.

Och alla vi andra - vad har vi sysslat med
i föreningsammanhang och floraknog?
Inventeringar och fest, bokauktion och
ekskursion!

Mest till Älgön, Falbygden och Rya skog!

Kamelföredrag är föreningstradition.
De har djupast rötter – detta sagt rent ut!
Ty på första mötet var temat övegetation:
Masatierra invid Chile, söderut.

En livaktig, blomstrande, frisk och skön perenn
är Botaniska Föreningen – så njut!
Det som Gustaf Bernström skrev i sin bok
det är sant än.
Må det vara sant i många sekel ut!

Vi har gått i deras fotspår

Melodi: Gamle Svarten

Gamla gubbar, som ledde oss på färden,
gamla gubbar, ni finns ej mer i världen.
Eran vandringsfärd är över,
men ni gett vad vi behöver
för växtjakten i vår domän!

Pehr Kalm: myskmalva
Gamle Pelle, vi stått vid samma bergsfof
där som malvan för länge sedan slog rot.
Premiärfyndet du gjorde
och till dig vi alla borde
ge hyllning, käre gamle vän!

Carl Skottsberg: BFiG
Gamle Calle, du vår förening grunda'.
Utan dig vårt liv blitt annorlunda,
många torsdagar blitt tomma
utan en och annan blomma
på våra möten, gamle vän!

Hugo Magnusson: hjorttunga
Gamle Hugo, du kryptogamer gilla'
och bland lavar på Onsala du trilla
över hjorttungan den rara
och för det kan vi ju vara
rätt glada, käre gamle vän!

Carl Blom: mängder av ruderatväxter
Gamle Calle fann många adventiver.
Till hans skrämmark vi hoppfullt framåt kliver.

*Men där kom vi allt till korta
för lokalerna var borta!
Så kan det gå, du gamle vän!*

Torsten Borgvall: maskrosor
*Gamle Torsten, du maskrosjägarmäster,
än i dag du kanske nästan bäst är,
ty bland oss är det ej mången
som av maskrosor blivit fången,
tyvärr, du käre gamle vän.*

Bertil Lindquist: arboretet
*Gamle Bertil du gick i Vitsippsdalen.
Artantalet där gjorde dig lätt galen.
Så du anla' arboretet,
och där finns ju som vi vet ett
trädens myller, gamle vän!*

Vilhelm Gillner: stränder
*Gamle Ville, vi går längs dina stränder,
och vi ofta en tanke till dig sänder,
när vi läst vad du har skrivit
så nostalgiska vi blivit!
Vår vän, om du fått vara med!*

*Gamla gubbar, som ledde oss på färden,
gamla gubbar, ni finns ej mer i världen.
Eran vandringsfärd är över,
men ni gett vad vi behöver
för växtjakten i vår domän!*

Exkursionsvisa

Melodi: Fritiof i Arkadien

*På Sillviks skalbank botanister skuttar,
och glesa furor skuggar slån och strand.
Där finns en grön oas, en äng som sluttar
ner mot ett rikkärr och en starrklädd strand.
Där ser man grönkulla i siktigt väder,
väl undangömd i vallens blåsippbård.
Där doftar kaprifolium och fläder,
där kan man vandra utan fjällrävskläder
långt bort från staden och från närmsta gård.*

*Vi exkurerar här som förr om åren
bland kärrknipprot på ängens klorofyll.
Och Erik Ljungstrand kröp i björnbärssnåren,
och själv var han en del av sin idyll.
Sen var det änteligen dags att fika,
ta upp sin termos och sitt mackpaket.
Vi satte oss i gräset för att dricka,
men såg en snärstarr och fick glädjehicka,
och vi för upp som en raket.*

*Vi har då aldrig sett på maken:
vid starren stod på marken strax intill
en vän Botrychium, det hör till saken,
att sedan fick vi se en bräken till.
Vi skrattade och jazzade på ängen,
och sjöng "Oh, happy days are here again!"
Sen gick vi inte hem utan på krogen
och pratade om blommorna och skogen
och sjöng "Oh, happy days are here again!"*

Backsippa — årets växt 2010

Vid två tidigare tillfällen har vi i föreningen väddat om hjälp att inventera backsippa *Pulsatilla vulgaris* i länet. Av dussintalet lokaler i Göteborgsområdet återstår nu endast ett fåtal. Samma tendens visar sig över hela landet. Det är så illa att backsippans tillbakagång medfört att den finns på 2010 års svenska röd-

lista. Lokalerna har blivit färre, ofta på grund av utebliven hävd. Du uppmanas härmed att delta i årets riksinventering. Arten är ju väl känd för oss alla.

Rapportera till Artportalen (via nätet) eller till rapportmottagaren för rödlistade arter, Enar Sahlin, per post eller e-brev med angivande av antal, lokal och datum.

Calluna 27(1) 2010
BORÅS

ISSN 2000-2335

Innehåll

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands Flora, 743 sidor	200:–
Västergötlands Flora, Supplement 1, 53 sidor	20:–
Västergötlands Flora, Supplement 2, 32 sidor	20:–
Västergötlands Flora CD	50:–
Botanisk Västgotalitteratur, 63 sidor	50:–
Ev. portokostnad tillkommer.	

- 1 Weimarck, G.: *Ett år med Calluna i ny form*
- 1 *Manusstopp för Calluna (2) 2010*
- 2 *Botaniska Föreningen i Göteborg. Program för perioden mars–maj 2010*
- 3 *Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening. Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2010 (del 1)*
- 7 *Västergötlands Botaniska Förening. Årsmöte 2010*
- 7 *Floravårdsexkursioner och floraväkteri*
- 8 *De Vilda Blommornas Dag 2010*
- 10 Bertilsson, A. & Tyler, T.: *Tillägg till Västergötlands skogs- och hagfibblor 2003–2009*
- 26 Bohlin, A. & Bohlin, K.: *Stallbacka industriområde i Trollhättan har en okänd "blomsterrabatt"*
- 28 Bohlin, A.: *Blommor i bondebygd*
- 29 Herloff, B.: *En vacker bok om Tjörn*
- 30 Weimarck, G.: *Botaniska Föreningen i Göteborg 90 år — jubileumsfest 11 december 2009*
- 37 *Backsippa — årets växt 2010*

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar (Fries 1971), 453 sidor	100:–
En frisk och blomstrandande perenn (Bernström 1989), 144 sidor	100:–
Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna (med medlemsrabatt) för 75:–	